

צ'בזטי מזהר"ן

קמא

דף קג: קד:

עם

ביאור חברותא

ללימוד בעיון

תורה קמט

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(ה"מ שמו שמה)

תורה אור
 תהלים סח (לה) תגנ עז
 לאלהים על ישראל צאתו
 וצו בשחקים: (לו) נורא
 אלהים ממקדשי אל ישראל
 הוא נתן עז ותצמיח לים
 דרוך אלהים:
 פרשת בהעלתך יב (ג)
 ונאש משה עני עניו מאד
 מכל האדם אשר על פני
 האדמה:

תורה קמח
 משלי כב (ד) עקב ענה
 יראת יקוק עשר וקבו
 ותיים:
 תהלים קיא (י) ראשית חכמה
 יראת יקוק שכל טוב לכל
 עשיהם תהלתו עמדת לעד:
 תורה קמט
 תהלים קט (סב) הצות לילה
 אקום לתודת לך על משפטי
 צדקתי:

תורה קנא
 במדבר פנחס כח (יא)
 ובראשי תשיבם תקריבו
 עליה יקוק פרים בני דקר
 שנים ואיל אקר בקשים בני
 שנה שבעה תמימים:
 בראשית א (יד) ויאמר
 אלהים יהי מארת בקרץ
 השמים להבדיל בין היום
 ובין הלילה ויהי לאת
 ולמועדים ולמים ויגשם:
 במדבר נשא ו (א) ויהי ביום
 פלות ויקוק את
 המשקן וימשה אתו וקדש
 אתו ואת כל פליו ואת
 המזבח ואת כל פליו וימשה
 ויקדש אתם:

תורה קנב
 ירמיהו ב (ו) ואביא אתכם
 אל ארץ הפרטל לאכל פריה
 וטובה ומבוא ומטבוא את
 ארצי ונהלתו שקמתם
 לתועבה:

תנו עוז לאלקים, זה בחי' אתערותא דלתתא, שעיי"ז שיש לנו עזות דקדושה לעמוד כנגד כל הקמים עלינו למנוע אותנו מעבודתינו ה"ו, ואנו מתגברין בעזות גדול כנגדם, שזוה עזות דקדושה, עיי"ז אנו נותנין כביכול עוז וכה למעלה [א] בבחי' **תנו עוז לאלקים**. ועיי"ז נתעורר למעלה בחי' עזות דקדושה ונשפע עלינו, בבחי' **אל ישראל הוא נותן עוז ותעצומות לעם**, שהשי' משפיע עלינו עזות דקדושה ונותן לנו עוז ותעצומות לעמוד כנגד העזות דמט"א של כל העוזי פנים שבדור, שא"א לעמוד כנגדם, כ"א עיי' עזות דקדושה. כי כשאין לו עזות דקדושה, כוודאי יבטלו אותו המונעים מתורתו ועבודתו, כי אין לאדם חלק בתורה כשאין לו עזות דקדושה כנ"ל: וצריך לפלם דרכיו איך להתנהג עם העזות [ב], לבלי להיות ה"ו עזות פנים, כי היא מדה רעה מאד כנ"ל, ואעפ"כ יהיה לו עזות דקדושה. ומדת העונה הוא ענין אחר לגמרי, ועיקר מדת הענוה? כשיהיה כמדריגה שיוכל לכתוב על עצמו כמו משרע"ה [ג] **והאיש משה עניו מאד** זהו מודריגת הענוה בתכלית, וכמו שמצינו באמוראים שאמר רב יוסף (סוטה מט ע"ב) לא תיתני ענוה **דאיכא אנא [ד]**:

קמח [ו] מדת היראה בעצמה היא יראת מהשם יתברך, ואם כן יש לה גם כן יראה. וזאת היראה היא ג"כ יראה מהשי', ואם כן יש לה גם כן יראה. וכן נכלל יראה אחת בחברתה למעלה למעלה עד אין סוף: וזה שארז"ל (תנחומא ד' א [ז]) (שה"ש רבה סדר א [ב] ירושלמי שבת פרק א [ז] וע"ש בפני משה [ח]) מה שעשתה ענוה עקב לסילותה עשתה חכמה עמרה על ראשה שנאמר [ב] **עקב ענוה יראת ה'** [ב] **ראשית חכמה יראת ה'**. נמצא שעקב הענוה היא יראה [ז] וכן ראשית חכמה היא ג"כ יראה, נמצא שיש יראה למעלה מיראה [ח], כי היראה בעצמה יש לה ג"כ יראה וכן למעלה למעלה עד א"ם כנ"ל:

קמט [ט] (תהלים קיט) **הצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך**. הצות הוא מסוגל כמו פדיון, כי הוא המתקת הדינים. כי צדק דינא, ומשפט רחמי [ט]. וזהו על משפטי צדקך, היינו שצדק גובר על משפט. התיקון לזה **הצות לילה אקום**: ועיקר הצות הוא תמיד אחר ששה שעות מתחילת הלילה [י] הן בקיץ והן בחורף, ואז מתחיל זמן הצות. ונמשך עד גמר אשמורה שני, דהיינו ב' שעות: ובבוקר טוב להסתכל על השמים, ועיי"ז נמשך הדעת ע' בזה"ק (פ' בשלח נז [טז]):

קנ [כ] **דמות** דיוקנו של אביו ראה (סוטה לו: תנחומא פ' וישב) [כא]. הוא דבר נסתר מאד, איך הדמות נתראה, והוא בעצמו אינו יודע [כב], כי כוודאי יעקב לא ידע. ומעלת הנסיון אף שראה דמות דיוקנו [כג]. הם דברים נסתרים ומכוסים מבני אדם [כד]:

קנא [כה] **סגולה** לזרע של קיימא, שיאמרו שניהם האיש ואשתו קודם הזווג, פרשת **ובראשי חדשיכם** [כז]. וכן כשהתינוק חולה ה"ו, יאמרו אז ג"כ האיש והאשה **פרשת ובראשי**

חדשיכם. כי [כה] **מארת** חסר ואו שהוא החיות [כו] של כל דבר, וכן [כז] **כלת משה** חסר ואו ג"כ [כח] (זוהר ויחי רלו: וע' זוהר פנחס רנד). וכל זה הוא סוד פנימת הלכנה, שמשם נמשך בחי' **מארת** חסר ו' שהוא אסכרה לרביי ה"ו [כט]. כי הוא"ו הוא החיות של כל דבר [ל], וע"כ חסרון הוא"ו מרמו על חסרון החיות כנ"ל, ומשם נמשך מיתת הבנים קמנים ה"ו. ובראש חדש מתחלת הלכנה להתמלאות ולהתתקן כידוע, כי אז הגיעה לתכלית הפגם והחסרון, ואזי תיכף מתחיל התיקון והמלוי. וזהו **כלת ר"ת כפרה לכל תולדותם** [ל], **ה"שבר"ה** נתתקן ונמתק בחי' **כלת משה**, שהוא בחי' הלכנה, כי אזי מתחלת להתמלאות כנ"ל. ואז נמשך מבחי' **כלת משה כפרה לכל תולדותם** כנ"ל, שנמשך כפרה וסליחה והמתקה על כל תולדותם של ישראל, שיהי' נמשך עליהם היים טובים וארוכים.

וע"כ פרשת **ובראשי חדשיכם** סגולה לבנים כנ"ל:

קנב [לז] **כשבא** נשמה קדושה לעולם עם הענפים השייכים לה [לח]. אזי הקליפה מסבכת אותה. רק נשאר פתח נגד אמונה, שכנגד האמונה הפתח פתוח. ומחמת פגם הענפים ה"ו, משליכין אותם" משם, דהיינו שמשליכין אותם מן האמונה.

ואזי אין יכולין לכנוס, דהיינו להתקרב אל שרשם שהוא הנשמה הנ"ל. כי לפעמים משליכין ומפילין אחד מן האמונה, כעין מה שמצינו שארז"ל (זוהר אחרי ד' עב:) על א"י על המתים שאינם ראויים ליקבר בא"י [מ] **ותבואו ותטמאו את ארצי ונהלתי וכו'**. והנה סתימת הפתח הנ"ל דהיינו האמונה, עיי' פגם הענפים כנ"ל, הוא רק לפי שעה, ואח"כ נפתח הפתח כבתחילה. היינו שבעת שצריכין להשליך לחוץ את מי שאין ראוי להתקרב, אזי הקליפה המסבכת הנ"ל שיש בה פתח כנגד אמונה כנ"ל, היא מתגברת ומתקרבת ומתפשטת גם על הפתח הנ"ל, ואזי אין יכול ליכנס. ותיכף אח"כ חוזר הפתח ונפתח כבתחילה. וכשיש ה"ו רבוי פגמים הרבה, שעיי"ז יש כח להסיבוב הנ"ל להתפשט על הפתח לבלי להניח ליכנס כנ"ל, אזי מתיראין והוששין שלא יסתם הפתח לגמרי ה"ו, עיי' התגברות הקליפה המסבכת. ואזי מעמידין שם כפתח הנ"ל יראה שמים, שהוא בעצמו עומד לשמור שלא יכנסו שם. ואעפ"כ הוא תועלת נגד הקליפה המסבכת הנ"ל, שא"א לה להתקרב ולהתפשט על הפתח, מחמת הירא שמים שעומד שם. ועיי' מסירת נפש דהיינו שמוסר נפשו בשביל לנסוע ולהתקרב להצדיק, עיי"ז אפשר לדבק בעצמו אליו [מב]. אך א"א שיאיר אליו חכמה דהיינו המוח בעצמו. והשי' ימחר הגאולה ככלל ובפרט:

עייין בזה תרומה (ד' קס:) **קמא**. הוכא בפרדס [מג] שער התמורות פ"ב. בארעא קדישא מתתקנא כולא וכו' ע"ש היטב, מ"ש שם פריסא קלישא שנפרס על הפתח. ועפ"י הסוד הנ"ל הוא בחי' הירא שמים שהוא בחי' פריסא קלישא. וכמבואר שם בזהר למיעל א"א וגם הקליפה א"א לה להתפשט על הפתח מחמת הפריסא קלישא ע"ש. והוא ממש מ"ש לעיל בענין הירא שמים, ודוק היטב ותבין נפלאות. וגם עייין

א עיין קאנטי פרשת תצוה עת לעשות לה' לעשות מטט
 ב עיין תורה כב את יא שעל זה היא התפילה היחידה בש"ס משניות
 ג תמצו - הנונה
 ד * במדבר יב
 ה עיין שבחי הר"ן אות כב
 ו לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
 ז בתרלז - (תר"ס ח"א פ"א)
 ח תנחומא בראשית דף א' ד"ה לפי שהתורה סוליתא ענוה
 ט סדר א' פסוק א' פסוק ט'
 י סוף הלכה ג'
 יא שערק ענוה הינו שסופה מביאה ליראת הורמנות וארשית חכמה היא יראת העונש שמביאה להכמה
 יב משלי כב ד'
 יג תהלים קיא י'
 יד עיין שער הפסוקים ויצא (על פסוק זה) ובשער התקנות דף טו. ענוה היא לאה ויראה רחל
 טו עיין תקוני זרז דף ה: עשר דרגות ביר"ש
 טז לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו. שיחות השייכים לתורה זו עיין שיחות הר"ן סימן שא, ושיש"ק ח"ד סימן קמא וח"ו סימנים רז, רטו, ערה, שצא, וח"ג סימן תצט. ועיין בעש"ט עה"ת ואתחנן אות עט.
 טז * פתח אליהו
 טז בכ"מ לפי תחילת הלילה שלו וי"א שבכ"מ לפי תחילת הלילה בא"י. ועיין ש"ע הרב א"ח מהרדא תנינא סימן א' סעיף ח' שכתב עת רצון שלמעלה הוא מעל הזמן ומאיר למטה לכל מקום לפי זמנו.
 טז וזהר חדש בראשית טאמר מוצא הארץ נפש חיה דף יד בתמוך מנדב. ושיש"ק ח"ו ועז
 טז לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו.
 טז וב"ר צח ב' ועיין תיקון סט דף קי.
 טז ועיין תורה לו אות ו'
 טז רמו קמה נטל הקב"ה אבן שתיה וכו'. ועיין לק"ה ח"ט סליות והרשעה ד' ח"ה אות תית.
 טז עיין ילקוט שמעוני בראשית רמו קמה נטל הקב"ה אבן שתיה וכו'. ועיין לק"ה ח"ט סליות והרשעה ד' ח"ה אות תית.
 טז עיין ילקוט שמעוני בראשית רמו קמה נטל הקב"ה אבן שתיה וכו'. ועיין לק"ה ח"ט סליות והרשעה ד' ח"ה אות תית.
 טז כן הקשה מהרש"א סוטה לו:
 טז עיין בן יהודע על סוטה לו: הנ"ל.
 טז ועיין ילקוט שמעוני הנ"ל ועיין מנהדרין יט: פלטי בן ליש נסוינו גדול מיוסף ונקרא פלטיאל כי פלטו קל מעבירה.
 נפש אפשר לדבק ... אבל א"א שיאיר אליו החכמה והתחסן חסר
 נפש ירמיהו ב' ו'
 נפש בתרלז - יסתום
 נפש עיין לקוטי תפלות ח"א סימן פו על תורה קנב מוהר"ג' מבקש שנוכה להתקרב לצדיק האמת השייך לשרש נשמתו
 נפש בתקפא ד' קס) ובתורה תיקו ד' קמא ע"א) ובתשכ"ט תיקו ד' קס ע"ב וד' קמא ע"ב)
 נפש פרדס רמונים להרמ"ק שער כה וע"ש באמצע פ"ב שציין לזהר תרומה קמא. הנ"ל אע"פ שבאמת חוהר הנ"ל מתחיל בדף קס: כמו שציין מוהר"ג'
 והרש"ה ככלה וכו' דייק מדכתיב פלות ח"כ' בפתח ולא בשוא. ועיין זוהר ויקרא ד' כתיב כלת משה חסר ו'
 וע"ש בספרים שאין זה קרי וכתיב אלא שרש"ב" דרש כאילו חסר ו' גם עיין שם שמות ה: תרומה קס:
 עיין זוהר בראשית יט ולג' (בפרש"י בראשית א' יד הנ"ל)
 עיין זוהר בראשית ונו' לשון תפילת מוסף של ר"ח
 עיין תורה טו אות א'
 עיין תורה טו אות א'
 נדפרי"ו - ששליכין אותם כולי ומעמידין שם י"ש. ותבואו ותטמאו את ארצי והשי' ימחר הגאולה ככלל ובפרט ועיי' מסירת

מאמר חצות מסוגל כמו פדיון מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן אמירת התורה
לא ידוע

פתיחה

רבנו מבאר כאן שנקודת חצות, כיון שחצות אינו זמן, אלא נקודת אור המבזיק מבין שני חצאי הלילה, הוא אור גבוה ועצום שמאיר מבחי' מעל הזמן לתוך הזמן, וזמנו נמשך שתי שעות משש שעות אחרי צאת הכוכבים. והוא בחי' האור של מצח הרצון של אריך אנפין המאיר במצח זעיר אנפין ומסוגל להמתיק את כל הדינים גם מה שנגזר על האדם, כמו סגולת הפדיון המבואר בתורה קפ. וכן אמרו בגמ' שחצות עת רצון. ורוב הניסים שנעשו לישראל היו בחצות¹

שיחות

שמעתי בשמו שאמר שעקר עבודת איש הישראלי הוא בחרף לקום בחצות לילה. ובקיץ בעת שהלילה קצר מאד (שאו אין עומדין בחצות (בחוף לארץ) (תעה²) (כמבאר במקום אחר) אז יזהר לעמד בבקר השכם כעלות השחר: (שיחות הר"ן סימן שא)

הראשון שגילה סוד חצות היה אברהם אבינו עליו השלום בעת שנלחם עם המלכים והציל את לוט. כמו שכתוב (בראשית י"ד) ויחלק עליהם לילה וכו'. כי עיקר בחינות חצות דהיינו לשבר תוקף השינה לשבר הלילה והחשך על ידי הנקודה טובה כנ"ל (המבואר בתורה רפב, כי נקודה טובה ונקודת חצות הן בחי' אחת³) זה נעשה רק על ידי בחינת אברהם איש חסד על ידי שמטה כלפי חסד⁴ כנ"ל. (לק"ה השכמת הבוקר הלכה א')

כיון שהתורה הזו קצרה, והשיחות על חצות הן רבות, וכדי שלא תבטל התורה ברוב שיחות, העתקתי אותן בסוף הגליון. ע"ש.

הקדמה

הקושיות:

- חצות – האם הוא זמן או מעל הזמן?
- מה בחצות ממתיק את הדין כמו פדיון? נראה שדווקא ע"י שניהם שמשבר השינה וער בנקודת השבירה של הלילה.
- עוד ביאור מבאר מוהר"ן בלק"ה ר"ח ג' עפ"י תורה נו ותורה רו ועפ"י המבואר בכוונות שבחצות לילה היא תכלית התגברות הדינים והחשכות של המלכות, והחשכות היא מריבוני אור כידוע סוד שבירת הכלים בעולם הנקודים, וכמו שבמצרים בתוקף ההסתרה התגלה בחי' אני ולא מלאך כך בחצות שהוא תוקף ההסתרה נעלם שם תורה גבוה סתרי תורה שהם הקב"ה בעצמו, וכמבואר בתורה רו שתכלית הריחוק היא תכלית הקרוב, וכמו שמצינו בלבנה שבתכלית התקרבותה לשמש אז הוא המולד והיא נעלמת לגמרי, וצריך חכם גדול היודע סוד העיבור כדי לכוון הזמן ולגלות אור החכמה הנעלם שם ולומר מקודש מקודש⁵. הכי נמי עת נקודת חצות דהיינו לדעת מתי היא תכלית הריחוק וההסתרה של המלכות שהיא שש שעות מצאת הכוכבים, יודע למעשה רק צדיק הדור אבל מרוב העולם למעשה זה נעלם. כי חצות הוא סוד נעלם כל כך עד שהיה צד לומר שאפילו משה רבנו לא ידע אותו⁶.

¹ ט' ע"ד תשרי תשפ"א ירושלים

² עיין בפזמון ויהי בחצי הלילה שאומרים אחרי ההגדה של פסח שפותח "אז רוב נסים הפלאת בלילה... ויהי בחצי הלילה". משמע רוב הניסים לישראל היו בחצות דייקא. כי חצות מסוגל לניסים, ע"י האור הנפלא שמאיר בו. ובפרט בליל פסח. ושם בפזמון נזכרים יג ניסים שהיו ועוד שניים שהיו לעתיד לבא.

³ הרב קפלן ציין לעיין לק"ה ר"ה ג' (צ"ל ר"ח ג') וספר שארית ישראל קכה.

⁴ כמבואר בתורה רפב שלמצא נקודה טובה הכוונה אפילו באדם שנדמה לרשע שכל מעשיו חושך והסתרת המלכות, החיוב למצא בו אפילו רק נקודת אמת המתנוצצת מאיזה מעשה שעשה לשם שמים, כי ממנה מתגלה כמציץ מן הכרכים, אור עצום של נשמתו שעדיין מאירה בו, נמצא שלמוד זכות הוא בחי' למצא נקודת אור בתכלית החושך הכי נמי חצות הוא שבתכלית ההסתרה וקטנות של המלכות מגלה אור נפלא שמציץ ומאיר מבין שני השברים של הלילה, ששיבר אותו ע"י קימת חצות.

⁵ בחי' הארת מצח אריך אנפין ששם עינא חד דרחמים, במצח זעיר אנפין וממתק את המשפט צדק ומטה כלפי חסד עד שמבטל לגמרי את הדין.

⁶ הכי נמי זמן המולד המדוייק נעלם מרוב העולם כמו שנעלם מהם שאז הוא הזמן ועת רצון בחי' חצות לילה להתפלל על התשובה
⁷ ליקוטי הלכות ראש חדש הלכה ג אות ה' – ואזי בחצות הוא התגלות הדעת ועלית בחינת המלכות כנ"ל ועל כן צריכין לזה צדיק וחכם גדול מפלג מאד שיהיה יודע לכוון חצות אימת. כמו שהפליגו רבותינו זכרונם לברכה בזה עד שעלה על דעתם שאפילו משה לא היה יודע, גדול מפלג מאד שיהיה יודע לכוון חצות אימת.

- ד. מה העיקר בחצות, שמתעורר וקם, או להיות ער בנקודת חצות, או הלימוד שאחרי חצות? עיין בפנים אע"פ שמבואר באבניה ברזל כט שרבנו אמר בפירושו העיקר לשבר את השינה לקום קודם חצות. וכן ממה שמבאר שהוא כמו פדיון וזה לא שייך אחרי חצות. יש המדייקים בדבריו שאמר לרבי דב שחצות שלו שעה שלש, שהעיקר הוא הלימוד שאחרי חצות. וכנראה כוונתו לבד מסגולת הפדיון, וכן משמע קצת בלק"ה¹⁰ שכתב העקר לקום בחצות, וגם מי שאינו יכול לעמוד בחצות, בשמתגבר על כל פנים לעמוד קדם אור היום לעסק בתורה ועבודה, על ידי זה פותח שבילי השכל וכו' לפי בחינתו כפי עבודתו.
- ה. מה עדיף חצות או וותיקין, כשא"א לקיים שניהם.
- ו. מה עדיף חצות או השכמה קודם עלות השחר, כשא"א לקיים שניהם.
- ז. מה הדמיון בין חצות לפדיון? ביארנו שחצות אינו זמן ועל כן מאיר בו אור הגבוה ביותר ממצח אריך למצח זעיר וממתיק את הדינים כמו ע"י פדיון.
- ח. מדוע חצות רק מסוגל להמתיק הדין? כמבואר בתורה קפ סגולת הפדיון, היא ע"י הכוונות המבוארים שם, אבל ביטול הדין הוא רק ע"י צדיק חד בדרא כמבואר שם.
- ט. ומדוע רק ממתיק ולא מבטל? כנ"ל שלבטל את הדין יכול רק צדיק גדול מאד חד בדרא שיודע את כל הכ"ד בתי דין וכו' עי"ש.
- י. צדק דינא – צ"ע א"כ מדוע בצדק תשפוט עמיתך, הוא לדון לכף זכות?
- יא. משפט רחמי – צ"ע הרי אסור לרחם במשפט אלא לפסוק כפי שהדין מחייב? וגם הקב"ה לא מוותר כחז"ל כל האומר הקב"ה וותרן יוותרו מעועי.
- יב. חצות – מדוע נקרא חצות ולא חצי או מחצית? עפ"י המלכ"ם שחצי הוא בידי שמים ומחצית בידי אדם. ביארנו עפ"י מה שאמר רבנו שצריך לשבר את השינה נמצא ההמתקה היא דייקא ע"י השמים והאדם ביחד.
- יג. לשון רבנו מתחיל זמן חצות – צ"ע הרי אינו זמן? ביארנו שהוא אור של מעלה הזמן יורד ומאיר למשך שעתים בתוך הזמן.
- יד. השעתים הם האור או הרשימו שלו? בארנו עפ"י לק"ה שהוא כמו אור של ליל הסדר שנשאר כל טו בניסן ומסתלק ונשאר ממנו רשימו עד שבעות, הכי נמי אור חצות אחרי שעתים נשאר רשימו עד הבקר.
- טו. חצות תמיד שש שעות גם בקיץ. צ"ע א"כ מדוע נקרא חצות הרי לפי רבנו כמעט כל השנה הוא לא באמצע הלילה ממש? נראה כיון שחצות לשון חצי לא קאי הלילה אלא אזמן, כי נקודת חצות היא מעל הזמן (כמו נקודה שאין לה אורך ורוחב אלא ציון מקום) המאיר מבין שני שברי הזמן דהיינו הליל שהוא מהלך התגברות החושך על המלכות תמיד עד שש שעות מתחילת הלילה, שאז מתחיל מהלך הארת האור במלכות.
- טז. מדוע לא ראוי להחמיר כהדעה שחצות יב שעות מחצות היום, וממילא גם להיות ער בחצות של רבנו. האם אין בזה בחי' של מהרהר אחר דברי רבו. או חומרא דאתי לידי קולא לפי הנ"ל שצריך לשבר את השינה בשעה שנשבר הלילה.
- יז. האם העת רצון של חצות הוא הגורם את ההמתקה, ונחלקו מתי היא העת רצון, או שהם שני עניינים.
- יח. לשון רבנו "עיקר זמן חצות אחרי שש שעות" "עיקר" דייקא משמע שיש גם קצת מקום לדעה של רוב העולם, האם בשעת הדחק יודה שגם אז היא המתקה וכמו פדיון? מבואר בשיחות הר"ן סימן שא שבקיץ עכ"פ יקום פני עלות השחר, ולא אמר שאז החצות הוא כמנהג העולם.
- יט. חצות נמשך עד סוף אשמורה שניה – האם האשמורה גורמת שנמשך שעתים, או שהאור עצמו נמשך שעתים, וממילא נפסק בסוף אשמורה שניה.
- כ. בבקר טוב להסתכל על השמים מדוע על ולא אלא? אולי כי העיקר הוא להסתכל על מה שמעל השמים דהיינו אור הבינה שמעל זעיר (דהיינו כתר דזעיר) כמבואר כעין זה בתורה מוז ותתפלל חנה על ה'.

כמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה בברכות, וְדוּד מִי הָיָה יָדַע חֲצוֹת אֵימַת מִפְּדֵי מִשֶּׁה לֹא הָיָה יָדַע, דְּכִתִּיב, "בְּחֲצוֹת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם וְכוּ'". וְמִסְקוֹ שֶׁם, שִׁמְשֵׁה הָיָה יָדַע אֶלָּא פְּדֵי שְׁלֵא יִטְעוּ וְכוּ', כִּי חֲצוֹת הוּא בְּחִינַת הַתְּגָלוֹת הַהִסְתָּרָה בְּעַת שֶׁהִיא בְּתַכְלִית הַמַּעֲוֵט דִּיקָא כְּנִל, לְזֶה צְרִיכִין בְּקִיאוֹת גְּדוֹל מְאֹד, שֶׁזֶה בְּחִינַת בְּקִיאוֹת סוּד הַעֲבוּר, בְּחִינַת קְדוּשַׁת הַחֹדֶשׁ כְּנִל. וְעַל כֵּן אֵינִי מִי שְׂיֹדַע מִזֶּה כִּי אִם מִי שְׁהוּא בְּבְחִינַת מִשֶּׁה וְאֶפְלוּ מִשֶּׁה רַבְּנֵנוּ, עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם, בְּעֲצֻמוֹ נִתְקַשֶּׁה בְּקְדוּשַׁת הַחֹדֶשׁ שֶׁהוּא בְּחִינַת חֲצוֹת כְּנִל, כִּי צְרִיף לְזֶה בְּקִיאוֹת גְּדוֹל כְּנִל. וְעַל כֵּן הִיָּתָה גְּאֻלַּת מִצְרַיִם בְּחֲצוֹת, כְּמוֹ שְׁכִתוּב, "בְּחֲצוֹת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם". כִּי חֲצוֹת הִיא בְּבְחִינַת יְצִיאַת מִצְרַיִם כְּנִל. וְזֶה שֶׁנִּסְמָךְ חֲצוֹת לְקְדוּשַׁת הַחֹדֶשׁ, כִּי פֶסוּק הַחֹדֶשׁ הָיָה וְכוּ' סְמוּךְ לְפֶסוּק בְּחֲצוֹת וְכוּ' הֲנִל, כִּי הֵם בְּבְחִינַה אַחַת כְּנִל.

¹⁰ לק"ה השכמת הבוקר הלכה ג אות ד' – מבאר בשלחן ערוך (סימן א' ס"א), הינו שצריכין לידע ולהאמין ששלא כל הארץ כבודו והוא יושב ועומד וכו' תמיד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה וכו'. כי זה זוכין על ידי שמעוררין השחר על ידי קימת חצות שעל ידי זה ממשיכין הדעת וכו' כנ"ל עד שזוכין לידעה שלמה שמלא כל הארץ כבודו על ידי הדעת שממשיכין על ידי קימת חצות, שהוא בחינת למוד הפוסקים, בחינת חצות לילה אקום בלב שלם שמלא כל הארץ כבודו על ידי הדעת שממשיכין על ידי קימת חצות, שהוא בחינת למוד הפוסקים, בחינת חצות לילה אקום להודות לך, על משפטי צדקך כנ"ל. והוא להודות לך. בחינת אורך בישר ללב בלמדי משפטי צדקך המבאר בהתורה הנ"ל, שזה זוכין על ידי חצות כנ"ל וקימת חצות, והוא עקר בחינת התעוררות השחר הנאמר בשלחן ערוך. כי העקר לקום בחצות וגם מי שאינו יכול לעמוד בחצות, בשמתגבר על כל פנים לעמוד קדם אור היום לעסק בתורה ועבודה, על ידי זה פותח שבילי השכל וכו' לפי בחינתו כפי עבודתו, שעל ידי זה זוכין לדעת בלב שלם שמלא כל הארץ כבודו, כי נסתלקין הקשיות הנ"ל כנ"ל.

כא. מה הקשר של עניין זה למה שביאר לעיל עניין חצות, לכאורה רבנו לא חידש כאן כלום יותר מהמבואר בזוהר בשלח נז. ומה בכל זאת החדוש?
 כב. מדוע ההסתכלות על השמים ממשיך דעת יותר מלהסתכל על שאר נפלאות הבריאה?

עד כאן ההקדמה

תורה קמט [טז]

(תהלים קיט) חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך.

רבנו מבאר שרמוז בדברי דוד סוד המתקת הדין שע"י קימת חצות, כי מצד הזמן הוא דין והסתרה עצומה, וע"י קימת חצות חוצה ושובר את הלילה ומשבר את הזמן ומבין השברים מציץ אור נפלא של מעל הזמן וממתיק את הדין, והרמוז בפסוק שע"י חצות לילה אקום עי"ז מגביר את המשפט על הצדק, כי צדק היא המלכות בקטנות מאד והמשפט הוא אור אמת, וע"י קימת חצות מאיר בה אמת ומתקנה, אלא שבנקודת חצות עוד נוסף ומאיר במשפט אור הרחמים הגדולים ביותר, שממתיק את המשפט, ומאיר אור נפלא במלכות ונותן לה כח עצום לילך ולהתגדל.

ונראה שזה בחי' חצות שאומרים העולם עה"פ "רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום", "רבות מחשבות בלב איש" הן התגברות היצירה על המלכות כשהיא במדרגת הצדק בטוען ונטען להתגבר בעצלות וכבודות להפיל לשינה, "ועצת ה' היא תקום" דהיינו עצת ה' דהיינו שם הויה שהיא התפארת ומשפט רחמים, היא שתקום ועי"ז תגביר את הרחמים על דיני הצדק.

פשט הפסוק הוא שדוד המלך היה קם חצות ומודה להקב"ה על התורה שנתן לנו שהיא משפטי צדק, ועל המשפט צדק שעושה ברשעים, ורבנו דורש שכוונת דוד המלך לחדש שנקודת¹ חצות² הוא מסוגל³ להמתיק את הדין כמו

¹ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו. שיהיה השייכים לתורה זו עיין שיש"ק ח"ד סימן קמא וח"ו סימנים רז, רמו, ערה, שצא, וה"ג סימן תצט. עיין שיהות הר"ן סימן שא ועיין בעש"ס עה"ת ואתחנן את עט

² תהלים פרק קיט (סב) חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך;

³ רד"ק (סב) חצות לילה, אעיר משנתי ואקום ממיטתי להודות לך, על המשפטים שנתת לי, שהם ישרים וצדיקים, ואחבר בענין זה מזמורים שאודה לך בהם בקומי. ויש מפרשים (האבן עזרא והמצודת דוד) על המשפטים שתעשה בצדק ברשעים:

⁴ פרק קיט בתהלים מסודר לפי הא' ב' ואולי אפ"ל שדוד המלך רמוז ענין חצות בזה שאמר אותו פסוק שישי באות ח' שהיא בחי' בינה למעלה מהזמן. וע"י חצות זוכה לברית וחיבור עם הקב"ה.

⁵ כמו שנקודה אי לה לא אורך ולא רוחב, אלא רק ציון מקום, כך חצות הוא ציון נקודת זמן, אבל אינו משך זמן, כי הוא רק נקודה מبدלת בין חצי לילה הראשון לחצי לילה השני, והוא בחי' אין בחי' למעלה מהזמן, כמבואר בספרים.

עיין אפיקי ים (ביאורי אגדות לרבי יצחק חבר) על מו"ק דף ג. – ובוזה תבין ענין נפלא עומק דברי רז"ל וחכמתם מ"ש בפ"ק דברכות (דף ד.) שהקב"ה אמר למשה בחצות ומשה אמר בחצות שמא יטעו אצטגניני פרעה וכו', והענין כי באמת רגע התיכונה אשר הוא חצות לילה ממש אינה מורגשת כלל ואינה במציאות כלל, הגע עצמך שסוף רגע האחרון של סוף חצות לילה הראשונה שייך לחצי הראשון וא"כ אינה חצות ממש שהרי חצי השני עדיין לא התחיל, וא"כ הוא יותר בשיעורו ממה שעבר מחצות הראשונה, ולא היה אפשר למצוא חצות ממש כי אם היה רגע אמצעית נמצאת בין חצות ראשון לשני שאינה מכללה ודבר זה אינו כלל, ונמצא שחצות ממש אינה בהשגת אנושי כלל ואינה בגדר בריאה הגשמית הנופלת תחת הזמן, אבל הוא ענין מעולם הנבדל הרוחני ובו הי' מכת בכורות במצרים.

עיין רדב"ז שו"ת ח"ב אות תתיך שהביא מדרש (ליקוט שמעוני בא רמו רח) עה"פ שמות יא ד' "כחצות וכו'", חד אמר יוצרו חילקו וחד אמר היודע שעותיו ועיתותיו חילקו. וביאר שיש קושיא בכתוב שאי אפשר לצמצם חצי הלילה ולא חצי היום שהרי הגלגל חוזר תמיד וכהרף עין נוטה מחצות ולא יספיק אדם לומר עתה הוא חצות לילה עד שכבר חצות וא"כ קשיא להו מי חלקו ת"ק ס"ל יוצרו יש בידו לחלקו והרי הגלגל בידו כחומר ביד היוצר והעמיד הגלגל כל דהוא כדי שיכירו העולם שהוא מחולק חציו האחרון מחציו הראשון. ותנא בתרא ס"ל שאין צריכים לנס אלא גלגל כמנהגו נוהג וחוזר אלא יודע עתותיו ושעותיו חלקו וצמצם בחצי הלילה ממש ובאותו רגע הכה כל בכור דרגע הוי כממריה ואע"ג דאנן אי איפשר לן לצמצם הוא יתברך שמו יודע לצמצם ולכוין הנקודה אשר היא בחצי הלילה ממש ובאותה נקודה הכה אותם. עכ"ל.

ונראה כוונתו כנ"ל שחצות הוא לא זמן אלא אמצע, ונחלקו ח"א יוצרו חילקו והעמיד הגלגל ועשה ריוח בין חצי לחצי, וח"א שאין צורך, אלא כמו שנהפך מחצי שלפני לחצי שאחרי, כך נהפך מחי' למת. וכביאור הגרי"ז שמות יא ד'. ונראה מביאור הרדב"ז שנחלקו במדרש אם המוות הוא תחת הזמן ולכן העמיד הגלגל לרגע, או שהמוות אינו תחת הזמן ואין צורך להעמיד הגלגל, אבל נקודת חצות בוודאי אינו תחת הזמן.

⁶ צ"ע מדוע נקרא חצות ולא חצי או מחצית, ואמנם לשון הפזמון שבסוף ליל הסדר הוא "ויהי בחצי הלילה", ועיין מלבי"ם פרשת צו (ו' יג) עה"פ מחציתה בבקר (כלל ב) יש הבדל בין שם מחצית ובין חצי. בשם חצי יציין או דבר שלא נחצה בידי אדם רק מאיליו, כמו חצי הלילה, אבל מחצית, הוא דבר הנחצה עתה בידי אדם בצמצום לשני חלקים שווים. כמו מחצית השקל. עכ"ל. ולפ"ז צ"ע כי חצות דומה ללשון מחצית יותר מללשון חצי. ואולי אפ"ל שבדווקא נקטו חז"ל לשון חצות, להמוז לחצי ומחצית, לומר לך שחצות אע"פ שהוא אור שקיים גם כהאדם לא קם חצות אבל העיקר הוא לשבר את השינה להשתתף בחציית הלילה. וכמו שאמר רבנו שלא יהיה ער עד חצות אלא יקום וישבר את השינה בחצות. ולכאורה יש להקשות על לשון התורה (שמות יא ד') כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים, ואולי ע"כ כתיב בחצות ולא חצות, ואולי כיון שזכות ישראל שעלו במחשבה תחילה סיעה לאור החצות הזה להרוג כל בכור מצרי ולהבחין בין בכור מצרי לישראל, כמובא.

פדיון, פירוש שמה שנעשה ע"י שאדם נותן מעות לצדיק והצדיק מניח ידיו על המעות ומכוון הכוונות וממתיק את הדין שנגזר על אותו אדם בבית דין של מעלה (שהוא במצח זעיר) ע"י שמעורר בו הארה ממצח רצון של עתיק, כמבואר בתורה קפ/טו ותורה רטו/טו, זה נעשה גם ע"י שאדם קם חצות, **כי** קימת חצות מתעורר נקודת חצות שהיא הארה ממצח הרצון שע"י **הוא המתקת הדינים**¹⁰. ונ"ל כוונת רבנו לומר שהדרש על הפסוק הנ"ל הוא גם הפשט, כי באמת כל משפטי ה' הם צודקים ויש להודות על כך, אבל ע"י שקמים חצות אזי משפטי ה' הם רחמנות גדולה, ועל זה עוד יותר יש להודות. ומבאר רבנו כיצד זה רמוז בפסוק **כי צדק הוא דינא**, כי הצדק מחייב לנהוג על פי הדין ולהעניש את המורד במלכות שמים/טו¹¹ בכל חומרת הדין/טו¹², ו**משפט** הוא **רחמי** [ק]/כ"א רחמים הפירוש שמתייחס גם לאדם הנידון/כ"ב ולא רק למעשיו, כי במשפט יש גם סגור, שמלמד זכות ורוצה לזכותו לגמרי אע"פ שמרד במלכות שמים, והדין שומע את הקטגור והסגור, אבל הדין שופט את האדם לפי מה שהוא, איזה עונש יחזיר אותו בתשובה/כ"ג. **וזהו** שאומר דוד המלך **על משפטי צדקך**, ורבנו דורש מהסוף להתחלה, שכאשר צדקך הוא על משפטי, **היינו שצדק גובר על משפט** דהיינו שנגזר עונש על האדם, כי לא מצא לו הבית דין של מעלה זכות להקל בדינו. **התיקון לזה** דהיינו להמתיק את הדין, זה ע"י **חצות לילה אקום** אע"פ שכיון שחצות אינו זמן אי אפשר לקום חצות, הכוונה לקום לפני חצות סמוך

גם עיין זוהר לך דף צב: שמקשה על לשון הפסוק חצות לילה אקום ולא כתיב בחצות לילה אקום ומבאר שחצות הוא שמו של הקב"ה. ע"ש מתוק מדבש שהכוונה למלכות שנקראת חצות כיון שבחצות הקב"ה דהיינו השכינה נכנס בג"ע להשתעשע עם הצדיקים.

¹⁰ **מסוגל** – וכן בתורה קפ נקט סגולת הפדיון, ונראה שבשניהם הכוונה להמתקת הדין ולא לביטול הדין לגמרי המבואר בתורה רטו ע"י צדיק גדול (וחד בדרא).

¹¹ **שם מבואר** הכוונת שמכוון, ע"י ג' ידים שבכל עולם שהן שם מ"ב ובכל עולם הוא צירוף השייך לו שעל ידו עולה הדין אליו מעולם שתחתיו ע"ש.

¹² **שם מבואר** שיש כ"ד בתי דין וצריך לדעת את כולם כדי להמתיק את הדין בבית שבו נידון הדין שאותו רוצה להמתיק. ועוד יש פדיון הכולל שרק חד בדרא יודע אותו, והוא ממתיק את כל הכ"ד בתי דין, כי הוא למעלה מהדין, במצח הרצון של אריך. ובליקוטי הלכות (ברכת השחר ה' יד) מבאר שגם כל דין שבאחד מכ"ד הבתי דין ההמתקה היא ע"י הארה ממצח הרצון הנ"ל שהוא בכתר, בחי' אין, וזה בחי' חצות.

¹³ **המתקת הדינים** משמע שחצות לא מבטל את הדין אלא רק ממתיק אותו, ואע"פ שחצות בחי' אין, ואין הוא פדיון הכולל, עיין בלק"ה (ברכת השחר ה' יד) שגם כל פדיון ממתיק ע"י שממשיך הארה ממצח הרצון אלא שהיא הארה קטנה כנראה להבדיל מהפדיון הכולל שהוא הארה גדולה שמבטל לגמרי הדין. ואע"פ שהוא הארה מהאין, לא מבטל את הדין כי זה יכול רק צדיק גדול, אלא רק ממתיק. וכן ביארנו בתורה קפ שמה שמבואר שם הכוונות של פדיון, זה מועיל רק להמתיק הדין ולא לבטלו לכן נקרא סגולת הפדיון, ע"ש.

¹⁴ **צ"ע כתוב** (ויקרא יט טו) בצדק תשפוט עמיתך, ופרש"י עפ"י סנהדרין לב כמשמעו או הוי דן את חברך לכף זכות, ולפי המבואר כאן שצדק דינא, למה לא כתוב ברחמים תשפוט עמיתך? עיין במפרשים (רבנו בחיי ועוד) שבצדק הכוונה שלא יעוות המשפט, משמע ששלא דן לכף זכות הוא עיוות המשפט וצ"ע. ונראה שהכתוב בצדק תשפוט הוא כפשוטו שמדת הצדק ועוד גם להתחשב באיש ישראל שמצד עצמו הוא טוב לכן יש ללמד זכות, במי שלא איבד חזקת כשרותו. והיינו צדק דינא שאין הכוונה לדין שמים שמצד הצדק ראוי לדונו כמורד במלכות, אבל בית דין של מטה וכן כל אדם הדין את חבירו הצדק הוא לדונו לכף זכות כיון שיש לו חזקת כשרות. וצ"ע.

¹⁵ **כי צדק מלכותא קדישא** (פתח אליהו) והמלכות מבואר בתורה מט אות ז' דאכלי כולא ושצי כולא, דהיינו שעושה כלה בכל מה שלא מצטרף להמלכת הקב"ה, בחי' אש. ועיין תורה ד' אות ו' ששרש המלכות הוא אש, והביאור כי האש טבעה שבושרת לחזור לשרשה וכל הבא בה או מצטרף או כלה.

¹⁶ * פתח אליהו

¹⁷ **סוף פתח אליהו** – אַנְתָּה כְּפִים וְלֹא פְּחֻמָּה יְדִיעָא, אַנְתָּה הוּא מִבִּין וְלֹא מִבִּינָה יְדִיעָא, לִית לָךְ אֶתְר יְדִיעָא אֶלָּא לְאַשְׁמֻדְעָא תּוֹקֶפְךָ וְחִילְךָ לִבְנֵי נֶשָׂא, וְלֹאֲחֻזָּא לֹן אִיךְ אַתְנָהִיג עֲלֵמָא בְּדִינָא וּבְרַחֲמֵי דְאִינוּן צְדָק וּמִשְׁפָּט, כְּפִים עוֹבְדֵיהוּן דְּבְנֵי נֶשָׂא, דִּין אִיהוּ גְבוּרָה, מִשְׁפָּט עֲמוּדָא דְאַמְצְעִיתָא, צְדָק מְלֻכּוּתָא קְדִישָׁא, מֵאֲזִי צְדָק תְּרִין סְמִכֵי קְשׁוּט, הִין צְדָק אֹת בְּרִית, כְּלָא לְאַחֻזָּא אִיךְ אַתְנָהִיג עֲלֵמָא, אֶבְל לֹא דְאִית לָךְ צְדָק יְדִיעָא דְאִיהוּ דִּין, וְלֹא מִשְׁפָּט יְדִיעָא דְאִיהוּ רַחֲמֵי, וְלֹא מִכָּל אֲלִין מְדוּת כְּלָל:

ביאור האור צח שם – ולאחזאה לון איך מתנהג עלמא בדינא וברחמי דאית צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא. – אלה הדברים הם יסוד אמונתנו ועבודתנו בתורה ותפלה ותרי"ג מצות. להאמין שמדת הצדק ומדת המשפט. שהן מדת הדין של השכינה הקדושה שנקראת צדק שעליה רומז השם אדני אותיות אדי"ן. ומדת המשפט היינו מדת הרחמים עמודא דאמצעייתא ספירת התפארת. מציאת מצב שניהן ומדרגתן תלוי בערך המעשים טובים של ישראל. שעל זה כתיב תנו עוז לאלהים. והיינו הענין של יחוד קוב"ה ושכינתיה. שאנחנו גורמים בעבודתנו של תורה ותפלה ותרי"ג מצות לייחד זה הזיווג של תפארת ומלכות ברא וברתא זעיר ונוקביה.....וכו' ע"ש

¹⁸ **כי משפט רחמי** הוא בקו האמצעי, שמאיר בו קצת מהארת היסוד דעת והכתר. להבדיל ממדת החסד והדין שהם ימין ושמאל חסר בהם ההתקשרות לאדם עצמו אלא הן פועלות מצד תאוות המידה עצמה, כגון החסד הרוצה להיטיב ולהשפיע בלי די, והדין הרוצה למנוע את השפע, אבל הרחמים היוצא מבין שניהם היא מדת ההתקשרות לנידון שמכוון את החסד והדין לפי צורך המקבל, כמשל התינוק שמאכילים אותו בבקבוק, שמדת החסד רוצה להגדיל החור שממנו יונק התינוק ומדת הדין רוצה לצמצמו, והרחמים מתקשר לתינוק בעצמו לכוון טובתו ומכוון גדול החור לפי כוחו של התינוק לינק. (המשל שמעתי מרד"צח)

¹⁹ **אמנם** בבית דין של מטה מוגבל לכללים הכתובים, אע"כ גם בו דנים לפי האדם כגון מה שבטלו השקאת סוטה כיון שרבו המקלקלים, דהיינו שההשקאה לא מעילה להחזיר בתשובה.

לו/י^א, כי העיקר הוא לשבר את השינה/כ"ו ולקום סמוך לפני חצות/כ"ו, שעל ידי זה היא המתקת הדין. ועל כל פנים להיות ער בחצות/כ"ו, כי הישן בחצות/כ"ו מבואר בוזהר/כ"ו שנקרא נזוף והבעש"ט אמר שהוא מנודה/כ"ו. והביאור כיצד קימת חצות ממתיק את הדין והמשפט של האדם כמו פדיון, מבאר מוהר"ן בליקוטי הלכות שקימת חצות בחי' שיבור השינה/כ"א, בחי' שמשבר את הלילה ובנקודת השבר מציץ נקודת אור נעלמת סוד הרצון הנעלם ביותר/כ"ג, כי

י^ב בנהר שלום כתב שיהיה ער בנקודת חצות כדי שלא יטעם טעמא דמותא וכתב שם שכל השש שעות הראשונות של הלילה עד חצות חשובות כשיתין נשמי המובא בגמ' על דוד ובש"ע או"ח סימן ד' סעיף טז ובסימן רלא פסק הש"ע בן לגבי שינת היום דווקא.

וזה לשון נהר שלום – דף כ עמוד א – כי בחי' השש שעות הראשונות של הלילה נקראים שתינ נשמי כמבואר בדברי הרב ז"ל וכמ"ש בע"ה בכונת השינה והישן באותם השש שעות הראשונות אותה השינה הן מעט הן הרבה נק' שתינ נשמי חסר חד ולא טעים טעמא דמותא והוא חי כנו' בוזהר פ' ויגש דר"ז ע"א ואפי' ישן אחר חצות אחר שיאמר הברכות ותיקון חצות אין בכך כלום ולא שליט עליה עוד רוח מסאבא ולא טעים עוד טעמא דמותא אחר שנתעורר בחצות והמשיך המוחין לז"א ע"י הברכות כי סכנת האחיזה והשליטה הנזכר של הקליפות הוא על מי שהיה ישן מקודם חצות ועבר עליו חצות ולא נתעורר אז שולטים עליו הקליפות כנו' אבל הישן אחר חצות אין להם שליטה עוד עליו ודלא כס' מקדש מלך שכתב משם הרמ"ז ע"ה על מאמר הזוהר הנזכר יע"ש כי גירסת הזוהר שלהם היה בלא הגהת דרך אמת וז"ל הזוהר דכד אתפליג ליליא וקדושה עילאה (פ"ז ע"א) אתער ובר נש נאים בערסיה ולא אתער כו' ע"ש והאר"י ז"ל הגיה ובר נש דנאים בערסיה במקום מלת נאים כתב דנאים ר"ל שכבר היה ישן ולא אתער וגם ממה שאמר ולא אתער משמע שכבר היה ישן ולא אתער ושינת אחר חצות כבר כתבה הרב ז"ל בפ"י אם אינו יכול לעמוד כל חצות עד הבוקר שיכול לישן אח"כ באופן שצריך זריזות וזהירות מאד לשמור נפשו שברגע חצות ימצא ניעור בפרט אם שורש נשמתו הוא מזיווג יעקב ולא הנעשה אחר חצות לילה. ויברך ברכות השחר וצריך לאמרם אפילו שלא נתחייב בהם כגון שלא ישן או שלא פשט בגדיו או לא חליץ מנעליו וכיוצא אע"פ כן צריך לאמרם לפי שעל מנהגו של עולם נתקנו והם להמשיך מוחין לפרצופי העולמות העליונים חוץ מברכת על נטילת ידיים ואשר יצר שאם לא נתחייב בהם לא יברך וחוץ מברכת שעשה לי כל צרכי בט"ב וביה"כ שאז כל העולם יחפיים:

כ"ה עיין אבניה ברזל אות כט ששאלו אנ"ש את רבינו ענין חצות אם יכולים להיות ערים עד חצות ואז לומר התיקון והשיב להם שעיקר עבודת חצות היא לקום מהשינה ולומר חצות.

י"ב ראיתי בים החכמה להרב מורגנשטרן תשעב עמ' צו שדייק בלשון הקמרא רב בשלחן הטהור שכתב אם הוא חלש שיקום בשעה שתיים, וממהר"ז שערי קדושה א' ו' שכתב אם תקיץ אחרי חצות תקום בוריוזות, שלא נקודת חצות העיקר אלא הלימוד שאחרי חצות. וכן דייק משיש"ק ח"א סימן רעה ממה שרבנו אמר לרבי דב שהיה לו כאב וייסורים מקימת חצות חצות שלך הוא בשלש, אע"פ שהיה שעת הדחק אבל כידוע בשעת הדחק לא מוותרים על העיקר אלא על הטפל, וצ"ע גדול הדיוק הנ"ל וכל שכן מה שדייק מרבנו כי שעת הדחק שם היה הקימה בחצות ומשמע שאפילו אם יחזור לישן אח"כ היה קשה לו. ועוד כיון שאומר כאן שחצות הוא כמו פדיון בוודאי הכוונה לנקודת חצות שרק היא יש לה את המעלה של פדיון. וצ"ע.

עוד דן שם בים החכמה מה עדיף קימת חצות או קודם עלות השחר, שא"ל לקיים שניהם, והביא דעות המפרשים שנחלקו בזה, ונ"ל שדעת רבנו ברורה שקימת חצות חשוב מהכל, וכלשונו בשיחות הר"ן סימן שא שאמר שעקר עבודת איש הישראלי הוא בחרף לקום בחצות לילה. ובקיץ בעת שהלילה קצר ואין חצות יזהר לעמוד בבקר השכם כעלות השחר:

י"ג פשוט לשון רבנו כאן שמי שלא קם חצות אלא נשאר ער בחצות אין בזה המתקת הדין. אמנם יש לדון בזה לפי שני הביאורים בלק"ה מדוע חצות הוא כמו פדיון. כי בהלכות השכמת הבוקר סוף הלכה ב מבאר כי פדיון הוא שיבור תאוות ממון וחצות שיבור השינה שהיא בחי' תאות ממון שע"ז נמתק הדין. ובלק"ה ברכת השחר ה' ד' משמע כי חצות הוא אין, כי כל אמצע הוא אין סוף, כי אינו זמן אלא בחי' מעל הזמן המאיר מבין הזמנים, לכן אין בו השגה. לכן הוא המתקה כמו פדיון כי אז מאיר חד עינא דרחמי במשפט וממתיק אותו. וצ"ע לכאורה לביאור שחצות שיבור השינה המתקה דווקא ע"י שמשבר השינה, ולביאור שחצות בחי' אין לכאורה זה גם למי שקם אחרי חצות בתוך השעתים וצ"ע. ועיין לקמן שהסתפקנו גם אם השעתים הן תמיד או רק למי שהיה ער בנקודת חצות. ולפ"ז מי שקם אפילו מעט אחרי חצות הוא ספק ספיקא אם חשוב כפדיון, ספק עם ממתיק וספק אם זה זמן חצות.

כ"ה נראה שעל כן מי שלא קם חצות כתוב בוזהר שהוא נזוף, דהיינו התגברות דיני צדק מלכותא קדישא עליו מאד על שלא הצטרף להמלכת הקב"ה בשעת הרצון. וכמבואר בוזהר ויקרא כג: שהתרגול קורא בחצות נקרא גבר כי הוא מצד מדת הגבורה הקוראת לקום להמליך את הקב"ה בשעת רצון.

י"ט זוהר ויקרא דף כג: - וכד תרגולא קארי וכאשר התרגול קורא, ובני נשא ניימי בערסייהו ולא מתערי וכני אדם ישנים במטתם ואינם מתעוררים לקום, אז תרגולא קארי לבת, ואמר מה דאמר אחר כך קורא התרגול, ואומר מה שאומר, והיינו והא אוקמוה מה שכבר ביארו החברים, כי לבתר בטש בגדפיו ואמר אח"כ התרגול מכה בכנפיו ואומר, ווי לפלגיא נזוף דמאריה שבקא דמאריה אוי לפלוגי נזוף מקוננו, עזוב מקוננו, דלא אתער רוחיה ולא אשגח ליקרא דמאריה שלא נתעורר רוחו ולא השגיח לכבוד קונו לקום בחצות לילה להתחבר ולסייע להשכינה בשירות ותשבחות, כד נהיר יממא פרוזא קרי עליה ואמר כשמאיר היום כרוז קורא עליו, ואומר, ולא אמר כלומר לא החשיב את קונו לומר, איה אלו"ה עושי באיוו מדרגה נמצאת השכינה, העושה ומתקנת לי בחוט של חסד כל פעם שאני גותן זמירות בלילה פי' כשאני קם בחצות הלילה, וגם עתה מן הראוי היה לסייעא ליה באינוו תושבתן לסייע את השכינה באותם התשבחות, ולמהי כלא בסיעא חדא ולהיות עמה בסיוע והתחברות אחת לעסוק בזמירות ותשבחות בלילה.

ל בעל שם טוב עה"ת פרשת ואתחנן אות עט. יהא זהיר מאוד לקום תמיד בחצות לילה, ואם אינו קם והיה שלא מחמת אונס, הוא למעלה בנידוי חס ושלום, ויהפוך הלילות לימים, ויישן ביום כמה שעות כדי שיספיק לו מעט שינה בלילה: (צוואת הריב"ש דף ד' ע"א)

לא לק"ה השכמת הבוקר סוף הלכה ב – ועל כן חצות ממתיק דינים, פי משברין את השגה, שהיא בחינת מיתה בחינת פירות כנ"ל, פי כל זמן שיש עבודה זרה וכו' (ספרי פרשת ראה) ועל ידי קימת חצות מקימין את האמונה וממשיכין חסדים. וזה שאמר רבנו (בסימן קמ"ט) שחצות מסגל כמו פדיון, כמו פדיון דיקא, כי הפדיון הוא בחינת צדקה שמשבר תאות ממון וממתיק הדינים. וכן חצות היא שביירת השגה, שהוא בחינת תאות ממון כנ"ל, שעל ידי זה ממתיקין דינים כנ"ל:

ועיין לק"ה יו"ד הלכות רבית הלכה ג (ר"פ להלכות רבית) – ועל כן חצות מסגל כמו פדיון, שהוא על ידי מעות הצדקה שנותנין להצדיק והאיש הכשר ששם עקר תקון הצדקה, פי בשנותן לרשע ופגום ומכל שכן לבעל מחלוקת, אדרבא, פוגם יותר, פי חוזר וממשיך השפיע, חס ושלום, להשנויים. ועקר הצדקה להכשירים והצדיקים אנשי שלום וכו'. וזה עקר הפדיון, פי על ידי זה נתבטלין כל הצרות שנמשכין מהשנויים שנמשכין מבחינת תרדמה, שמשם תחלת בריאת האדם השני בעולם שהיא האשה, שממנה יצאו כל הדורות כלם, ועל ידי חצות משברין השגה בעת תקף התגברותו, בעת שהגיע הדעת לתכלית המעוט וההסתלקות. ועל כן חצות מסגל כמו פדיון:

נקודת חצות תכלית החושך/י¹⁷ שמבזיק בו נקודת האור הגבוה ביותר, בחי' הארת האמת הגבוה ביותר שמבטל כל דין והסתרת האמת/י¹⁸, ומשם התעוררות השינה לכן אז קורא התרגול עורו ישנים, וכו'. כי חצות אינו זמן/י¹⁹ אלא בחי' מעל הזמן המאיר מבין הזמנים, לכן מאיר בו אור גבוה ביותר, ממצח הרצון של אריך אנפין כמו ע"י פדיון, וממתיק את הדין, והוא אור גבוה שכשהוא מאיר כאן, נדמה לשני הפכים בענין אחד, בחי' תכלית הידיעה שלא נדע/י²⁰ ושרש הבחירה/י²¹, כי חצות היא תכלית החושך וההסתרה שבהסתרה, ושם מתחיל להתנוצץ אור השחר, דהיינו השגה נפלאה לראות אור בתכלית החושך/י²², בחי' חידוש הלבנה וסוד העיבור, שהוא לגלות את ראשית נקודת חידוש אור הלבנה בתכלית

¹⁷ עיין לק"ה ברכת השחר ה' אותיות א-ד - וזה ידוע בפתבים שסוד רעוא דרעוין הוא סוד כמוס וסתום ונעלם מעין כל, ואפלו משה רבנו לא השיגו כי אם בעת הסתלקותו הקדוש שנסתלק לשם בשבת במנחה, כמו שכתוב בזהר הקדוש לענין זה, ופאה חולקא דמשה. ועל כן נאמר בו ולא ידע איש את קבורתו וכו', כי שם הוא בחינת תכלית הידיעה דלא נדע, ועל כן משם הוא הפדיון וההמתקה הגדולה שממתיק כל מיני דינים שבכל העשרים וארבעה בתי דינים, כי הוא למעלה מכל החכמות ומכל הידיעות, כי כל פדיון והמתקה שצריכין להמתיק איזה דין הוא על ידי חכמה ושכל שהוא שרש לאותו הדין, כי כלא במחשבה איתברירו (וכמוכא בהתורה כדי רבי שמעון בסימן טא עין שם), אבל הפדיון וההמתקה הנ"ל הנמשך מבחינת רעוא דרעוין הוא למעלה מכל השכליות והחכמות והוא שרש העליון של כל החכמות. והוא בחינת תכלית הידיעה דלא נדע בחינת ולא ידע איש וכו' כנ"ל, על כן הוא ממתיק הכל.....

שם אות ב וזה בחינת התעוררות השנה, שעקר התעוררות הוא בחצות לילה שזאת הנקדה של חצות לילה קשה מאד להשיג, עד שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות ג) שאפלו משה לא ידע חצות אמת ואמר (שמות יא) בחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים, ואז דיקא באותו הרגע והנקדה של חצות היתה הגאולה על ידי משה. ומשם סוד אסור חמץ בפסח שהוא תלוי רק במשה, כי אין בין חמץ למצה אלא משה, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה. ואז הבחין בין טפה של בכור לטפה שאינו של בכור, והבחין בין בכורי מצרים ובין בכורי ישראל, ופסח על בתי בני ישראל והבדילם מן המצרים ועל ידי זה היתה הגאולה של פסח. וכל זה נצטיינו בפרשת 'החדש הזה לכם ראש חדשים', כי כל זה הוא גם כן סוד קדוש החדש שמושה נתקשה על זה, כי קשה לכונן סוד הנקדה שמתקדש החדש שהוא כשהלבנה סוד פנסת ישראל היא בתכלית המעט, ואז דיקא ממלאין אותה מפגימתה ומקדשין אותה, שזהו בחינת המתקת הדינים כפידוע, שכל הדינים נאחזין בפגימו דסיהרא וכו' ולהפך כד אתמליא סיהרא על ידי קדוש החדש נמתקין כל הדינים, ועל כן זאת הנקדה של קדוש החדש היה קשה להשיג גם למשה כי הוא סוד כל הנ"ל שקשה מאד להשיג:

¹⁸ לק"ה השכמת הבוקר הלכה א' אות יג) וזה בחינת (שמות י"א) בחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים, בחצות דיקא, כי החצות הלילה אז מתעורר הנקדה טובה בבחינת ריח צפון המנשב בכנור של דוד כנ"ל. ועל כן נמשך הריח טובה, הנקדה טובה, מצפון דיקא, כי מצפון תפתח הריעה (ירמיה א') ומשם דיקא נמשך הריח צפון ריח טובה המנשב בכנור של דוד ומנגן, כי זה עקר מעלת הטוב היוצא מתוך תקף הרע והסטרוא אחרא כנ"ל. ועל ידי זה דיקא נעשין נגונים כנ"ל וכמוכא בספרים שיתרון האור מן החשך דיקא כפידוע. כי בחצות אז השכינה, כפיכחול, בתכלית המעוט כפידוע ואז היא בבחינת נקדה לבר. ואז הוא התגברות השנה, ואז דיקא צריך כל אחד מי שנוגע יראת ה' בלבד להתגבר בהתגברות גדול מאד להתעורר מהשנה אז. וזה בחינת שמתעוררים מתקף השנה והסטרוא אחרא על ידי נקדה טובה לבר וכו' כנ"ל (כמבואר בתורה רפב).

¹⁹ לק"ה ברכת השחר ה' ד' - כי כל פחות היצר הרע שמשם השנה, הסתלקות המחין, הכל מכח הדינים, שמשם כל היצר הרע כנ"ל, ועכשיו בחצות נמתק הדין כל כך עד שהוא בעצמו מעורר לעבודת הבורא יתברך שהוא בחינת קול כנ"ל. ועל כן כתב אדוננו, מורנו ורבנו זכרוננו לברכה שחצות מסגל כמו פדיון, כי חצות היא בחינת פדיון שהוא המתקת הדינים וכנ"ל:

²⁰ לק"ה יו"ד הלכות רבית הלכה ה אות ה' - וזה בחינת קימת חצות לבטל השנה שמשם אחיזת הזמן שמשם כל השנויים. ועל כן שנה לשון שנוי, כי על ידי השנה ותרדמה בחינת הסתלקות הדעת משם עקר אחיזת טרדת הזמן שמשם כל השנויים כנ"ל, ועל כן היה יציאת מצרים בחצות, כי יציאת מצרים היה בבחינת בטול הזמן כנ"ל שהוא בחינת חצות שאז נמשך מלמעלה בחינת התעוררות השנה על ידי האי קלא דבטיש בגרפוי דתרגולא וכו', שעל ידי זה משיגין בחינת בטול הזמן, שעל ידי זה נתבטלין השנויים שמשם כל השנאה וההתנגדות והמחלקת והגלות הבא על ידי החולקים והשואנים וכנ"ל. ועל כן חצות מסגל כמו פדיון, כמו שאמר אדוננו מורנו ורבנו ז"ל, כי הפדיון הוא על ידי מעות צדקה שנותנין להצדיק והאיש הפשוט שישם עקר תקון הצדקה, כי בשנותנין לרשע ופגום מכל שכן לבעל מחלקת, אזי אדרבא, פוגם יותר, כי הוא חוזר וממשיך השפע, חס ושלום, להשנויים שמשם כל הפגמים כנ"ל. ועל כן עקר תקון הצדקה להשתדל לתן להצדיקים והכשרים אנשי שלום באמת. וזה עקר הפדיון, כי על ידי זה נתבטלין כל הצרות שנמשכין מהרע שנאחז ברובי השנויים וכנ"ל. וזהו גם כן בחינת חצות שקמים מהשנה בחצות לילה ומשברין השנה בעת תקף התגברותו, בעת שהגיע הדעת לתכלית המעוט וההסתלקות ועל ידי זה מבטלין כל השנויים וכו' כנ"ל ועל כן חצות מסגל כמו פדיון וכנ"ל:

ל"ה לק"ה ברכת השחר ה' א' הנ"ל.

²¹ לק"ה ריבית ג' (ר"פ להלכות ריבית) וזה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה; שקשה לעמוד על נקדת חצות, כי זה אי אפשר להשיג, כי הסתלקות הדעת משם שרש הבחירה, כי משם שרש הזמן שכל זה נמשך מתחלת הצמצום של החלל הפנימי שהוא בחינת הסתלקות המח ודדעת, כמוכח למשפילים. כל זה אי אפשר להשיג כי אם למבחר יחידי הדורות כמו משה ודוד.

²² עיין לק"ה נפילת אפים ד' אות כא (עפ"י תורה כד) - רישא חשוכא והדר נהורא כי א"א לתפוס את האור אלא ע"י בחי' מעכב שהוא בחי' המיישב והמסדר ונקודת חצות שם נכלל האור והחושך כי שם הוא תכלית החושך ואעפ"כ מתחיל האור. וזה בחי' יציאת מצרים (אולי הכונה כי אז האור מאיר בחושך עצמו שזה בחי' שהקב"ה בעצמו נכנס לתוך מצרים) וזהו בחינת תכלית הידיעה אשר לא נדע. שזה אי אפשר להשיג איך נכללין הידיעה והעדר הידיעה יחד.

אולי אפשר לומר שהמלכות הולכת ונקטנת מחצות היום מדנטו צללי ערב ומגיע לתכלית הקטנות בחצות לילה וסוד נקודת חצות הוא לתפוס את רגע שינוי המהלך כי באמת המציאות עצמה של קטנות או גדלות לא חשובה כל כך כמו המהלך והכיוון וברגע שמתחיל לגדול בחי' המלכות דהיינו המלכת הקב"ה שזה בחי' תשובה כאן נמצא האור הגדול ביותר לתפוס בתכלית הריחוק והקטנות שאם משנה כיוון והולך לקראת הגדלות כבר נמשך עליו חוט של חסד חסד דייקא בחי' אברהם בחי' התחלה חדשה שהיא תמיד בחסד וזה בחי' תשובה בחי' הארת הבינה לבעל תשובה לגלות אור בחושך ומשם הכח ללכת בחושך לקראת האור ועיין בלק"ה ר"ח ג' ז' מבואר שלכן האור של חצות נמשך דייקא שעתיים ולא יותר כי מה שסמוך לאור היום והמלכות כבר הולכת וגדלה זה סיבה שהחוט של חסד לא יאיר כי הדעת הגדול ואור התשובה שזוכין אז בחצות הוא דייקא ע"י שקם ומתעורר ומבקש להמליך את הש"י כשמצד הזמן המלכות בתכלית הקטנות אבל מתחילה לגדול ועיין מזה בתורה ו' תשובה בחי' אגא ומין למהוי היינו בינה שהיא כתר דו"א. שעצם זה

העלמותה, ובחי' המבואר בתורה רו טעיתי כשה אובד בקש עבדך, שתכלית הריחוק הוא גם תכלית הקרוב, סוד האחור באחור שדייקא הוא בדיבוק גמור הצריך חיתוך ונסירה :

ועיקר^{לט} חצות הוא תמיד^מ אחר ששה^{מא} שעות מתחילת הלילה^{מב} בכל מקום בעולם לפי תחילת הלילה של^{מג}, כמבואר בזוהר^{מד} שהלילה מתחיל בצאת הכוכבים^{מה} ונמשך י"ב שעות בינוניות^{מז}, וחצות באמצען אחרי שש שעות. ולא כשיטת רוב העולם^{מז} שהוא יב שעות זמניות מחצות היום [מח] **הן בקיץ והן בחורף, ואז**

שמומן עצמו לתשובה אפילו הקטן במעלה כבר מאיר עליו האור הגדול הזה. ולעומת זה גדול במעלה ברגע שאינו מזמן עצמו לתשובה אין לו הארת הכתר.

^{לט} **עיקר** – משמע שיש טפל, וצ"ע. ואולי רוצה לומר שגם חצות שנוהגים העולם יב שעות מחצות היום הוא חצות אבל טפל לחצות שקבע זוהר שש שעות מצאת הכוכבים. ונראה פשוט שהמחלוקת היא לא בסברות כלל ולא ברבוי מצדדים שהרי זה דבר שנהג מאז אברהם אבינו ודור לדור יגיד אמיתך וכל צדיק מסתמא רק הוכיח באמיתות דרך אבותיו ורבותיו שקיבל מהם ואלו דברי אלקים חיים עיין תורה נו והלכה בצדיק וטוב לו.

^מ **צ"ע** משמע שיש דעה לחלק בין הקיץ לחורף וצ"ע מי טובר כך.

^{מא} **לכאורה** צ"ל שש כי שעה לשון נקבה.

^{מב} **רבו מכריע** כאן במחלוקת גדולה בפוסקים, כידוע דעת המשנה ברורה בשם הרבה אחרונים שזמן חצות הוא יב שעות מחצות היום, דהיינו אמצע אשמורה אמצעית. וכן היא דעת הש"ע הרב. אבל דעת השערי ציון רבי נתן נטע אשכנזי תלמיד מהרח"ו עפי' זוהר ריש פ' ויקהל שזמן חצות שש שעות אחרי צאת הכוכבים. אמנם הרש"ש בנהר שלום פירש גם בזוהר דלא כהשערי ציון. וכן מנהג כל הקהלות לבד מברסלב וכן מופיע בכל הלוחות.

וזה לשון המשנה ברורה או"ח א' ס"ק ט' בשם שערי תשובה (שכתב בשם שב יעקב) וארצות החיים למלבי"ם ועוד הרבה אחרונים שזמן חצות הוא תמיד באמצעות הלילה ממש, בכל מקום ואפילו בלילות הארוכות או הקצרות, והיא י"ב שעות אחר חצי היום. ועוד בשם מ"מ וארצות החיים כתב העת להתאונן על החורבן נכון יותר שיהיה קודם חצות מעט ומחצות ואילך יעסוק בתורה. עכ"ל. (ודעת רבנו לא כן אלא גם תיקון חצות מחצות)

וזה לשון מגן אברהם ס"ק ד' – המקובלים האריכו בענין תפלת חצות וברקנטי פרשת בראשית כתב וז"ל וי"א זמן בקשת רחמים הוא סוף הלילה ואני אכריע כי בחצות ראוי לבקש רחמים על כ"י ועל בניה כו' ובסוף הלילה יבקש צרכיו ובקשה זו צריכה להיות בנפילת אפים ע"כ ועסי' קל"א ס"ב (") ובגמרא דילן לתירוץ הראשון דנתן סימן לאמצעית דאמצעיתא והיינו חצות משמע דעת רצון הוא ולתירוץ השני לא משמע כן ועיין בזוהר ויקהל עמוד שמ"ב (צ"ל קצה) דלעולם חשבינן > הלילה לי"ב שעות הן בקיץ הן בחורף אע"ג דלענין תפלה אינו כן כמ"ש ס' רל"ג וכ"כ שערי ציון: עכ"ל. (ונראה דעת רבנו שגם צרכיו יבקש בחצות)

ובאמת עוד הרבה פסקו כן עיין תשובת הרא"ש ומשנת חסידים ואכן השהם ושערי ציון ועולת תמיד ואליהו וזוטא והרמ"ז ומקדש מלך ומהרח"ו ופרי עץ חיים ותלמיד הרש"ש ודבר שמואל ומחצית השקל ומאורי אור וצוואת ר' נפתלי כץ. ובשו"ת חת"ס סימן קצט ובעל חוות יאיר בפסקי שו"ע מקור חיים. כך מובא בספרים. גם עיין קנין תורה מסות מסעי תשעג הפולמוס בזה.

^{מג} **אע"פ שעת הרצון** של מעלה שהקב"ה משתעשע בג"ע עם הצדיקים בחצות אפשר שהוא לפי זמנו בארץ ישראל, (עיין יערות דבש ח"א דרוש טו, ועיין בסוף התורה בשיחות על חצות הפולמוס רחב בדבריו שהביא הקנין תורה) אע"פ ההמתקה של נקודת חצות היא בכל מקום בעולם שש שעות אחרי צאת הכוכבים יג וחצי דקות אחרי השקיעה לגאונים ועב דקות אחרי השקיעה לרבנו תם. כמבואר בשיחות הר"ן סימן שא שבקיץ אין זמן חצות. ועוד שרבנו אמר תורה זו בחור"ל ואם סבר שחצות נקבע לפי החצות שבא"י היה מפרש דבריו. וכנראה שהסכים עם בעל התניא בש"ע הרב א' שכיון שאור נקודת חצות היא מעל הזמן מאיר למטה בכל מקום לפי זמנו.

^{מד} **וזה ויקהל דף קצה:** – בגין דתלת סטרין אתפלג ליליא כי לשלשה חלקים דהיינו לשלש משמרות נחלק הלילה, בתריסר שעתיה דהו"ו ושימין ביה בי"ב שעות הרשומות בו, ואי אתוספן שעתיה בליליא ואם נתוספו שעות בלילה על הי"ב דהיינו בלילי החורף, אינן שעתיה דמתוספאן דיממא אינן אלו השעות הנוספות הם נחשבות לשעות היום, ולא אתחשבו מליליא בר תריסר דאינן דילה ולא נחשבו משעות הלילה אלא י"ב שעות שהם שלו, כי לעולם שעות הלילה הם רק י"ב שעות שוות כנגד י"ב אורות של שס אלניי כמלוי שזמנלכות הסולטנט כלילה.

ואינן תריסר אתפלגו תלת סטרין ואלו הי"ב שעות נחלקות לג' חלקים שווים ג' פעמים ד' שעות, ותלת משריין דמלאכין קדישיין אתמגון באינן תלת סטרין ושלש מחנות של מלאכים קדושים נתמנו באלו שלשה חלקי הלילה.

ומפרשם אחת לאחת, ואמר משריין קממא אתמנא בארבע שעתיה קמיתא דשירותא דליליא לשבחה למאריהון... וגו'

משריין תגיינא אתמנא בארבע שעתיה אחרנין מתנה השניה נתמנה בארבע שעות האחרות, דהיינו ב' שעות קודם חצות וב' שעות אחר חצות, ולא אמרי שירתא בר תרי שעתיה עד דאתפלג ליליא ואינם אומרים שירה אלא שתי שעות עד חצות לילה, ועאל קדשא ברין הוא בגנתא דעדן שאו נכנס הקב"ה בגן עדן, כסוד יחול יעקב ולמה, ואלין אינן אבלי ציון ואלו המלאכים נקראים אבלי ציון, ואינן דבכו על חרבן פי מקדשא ואלו הם שכבו על חורבן בית המקדש, ומפרש ובשירותא דארבע שעתיה אמצעין ובתחילת ארבע שעות האמצעיות, (ניסח המ"ח ובשירותא דתרין שעתיה אמצעין עלו הוא חט לילה), פתחי ואמרי אז פותחים ואומרים על נהרות בבבל שם ישבנו גם בכינו וגו'.

^{מה} **לשיטת הגאונים** י"ג דקות ושליש אחרי השקיעה ולשיטת ר"ת ע"ב דקות אחרי השקיעה. והמנהג רבים בא"י שיי"ג ושליש מתחיל עשרים דקות השקיעה. ומסתבר כיון שאין הדבר מבורר ראוי להחמיר כשיטת הגאונים כדי להיות ער בנקודת חצות לכל הדעות.

^{מו} **אע"פ שהרש"ש בנהר שלום** (יט ט"ד) פירש גם בזוהר הזה שהכוונה לחצות שהוא יב שעות זמניות היום אבל רוב המפרשים פרשו כפירוש השערי ציון כנ"ל.

^{מז} **עיין באר היטב** או"ח סימן א' ס"ק ו' לעיין בשער הכוונות ובזוהר ויקהל דף קצה, ובשערי תשובה שם האריך יותר, והביא את שתי השיטות, ופסק כיש החושבים שעת חצות יב שעות מחצות היום. ועי"ש משנה ברורה אות ט' שפסק כשערי תשובה וארצות החיים.

^{מז} בכ"מ לפי תחילת הלילה שלו וי"א שבכ"מ לפי תחילת הלילה בא"י. ועיין ש"ע הרב או"ח מהדורא תנינא סימן א' סוף ח' שכתב עת רצון שלמעלה, הוא מעל הזמן ומאיר למטה לכל מקום לפי זמנו.

שנמשך על מי שלומד בלילה מחצות, שעל ידה זוכה להרבה יותר דעת ע"י שמסתכל לשמים בבקר דייקא, ועיין זוהר בשלח נו לקמן.

ובבוקר טוב להסתכל על/ב¹² השמים/ב¹³, ועי"ז נמשך הדעת הפירוש בזה בבחי' דע מה למעלה ממך/ב¹⁴, ונראה כי השמים בבחי' כיפת השמים, שמעורר יראת שמים כי מרגיש שיש מציאות עצומה מעליו/ב¹⁵. ומכאן המנהג לכבוש כיפה על הראש, כמבואר בגמ'¹⁶ כדי שתהא אימתא דשמיא עליו. ויראה היא ביטוי של דעת, כי הירא מרגיש בהתפעלות גדולה את המציאות שממנה הוא ירא. נמצא שיראת שמים היא דעת גדול שמחבר אותו למציאות ה', עד שמתפעל ממנה וירא, וכפת השמים מסמל את הקב"ה שלמעלה, בבחי' כפה עליהם הר כגיגית.

ע' בזוה"ק ופ' בשלח נוז/א¹⁷ שם מבואר שמי שקם חצות ועסק בתורה נמשך עליו חוט של חסד בבקר ואזי כשמתכבל על השמים זוכה לדעת (כי שורה עליו הארת התבונה שהיא ענף מסוד הדעת דקדושה, וזהו סיוע גדול לעבודת השם יתברך) והכל מפחדים ממנו ואין עליו קטרוג ונקרא בן היכל המלך ותפילותיו מתקבלות [ב¹⁸] ובזוהר חדש/א¹⁹ גם אומר שהוא סוד גדול להסתכל על השמים תמיד ונבוכדנצר כשהיה שבע שנים חיה לא היה לו סיוע ודעת עד שהסתכל לשמים :

עד כאן ביאור חברותא על תורה קמט

שיחות השייך לתורה זו

¹¹ **צ"ע הלשון** "על השמים" ולא אל השמים? ונראה שהוא לשון רבנו כי בזוהר אין לשון כזה. ואולי כוונת רבנו כמו "ותתפלל חנה על ה'", עיין תורה מח שהכוונה לבניה שהיא על זעיר, וכידוע שז"א נקרא שמים וע"כ שער הכללים. ועיין זוהר בשלח נו. לקמן שזוכה לתבונה ועי"ז לדעת עי"ש. וכן קצת משמע ממה שזוכין עי"ז לדעת ומבואר בתורה ד' שדעת היינו הארת עוה"ב והיינו בינה.

¹² **שיח שרפי קודש** – חלק א אות שו – פעם אחת פשהיה יריד בפרסלב, ורץ במהירות אל השוק לקנות ולמכור, וחלונות רבנו זכרוננו לברכה היו יוצאים לשוק, שבהכרח לעבר דרך שם; ובתוך כך פשהיה לרצה לעבר לשוק ושא יראה, דפק רבנו זכרוננו לברכה בחלון וקרא אותו, ומסתמא הברך לכנס, פי אין הדרך ארץ שלא לכנס אם כבר קראו אותו. וכשבא אל רבנו זכרוננו לברכה, אמר לו רבנו זכרוננו לברכה: "ההסתכלת היום אל השמים?" ויאמר: "לא!" קרא אותו רבנו זכרוננו לברכה אל החלון ויאמר לו: "הבט בחלון ותאמר לי מה אתה רואה!" ויאמר: "אני רואה עגלות וסוסים ואנשים רצים הנה והנה". ענה רבנו זכרוננו לברכה ואמר לו: "אחר חמשים שנה יהיה יריד אחר לגמרי; זה הכל שאתה רואה לא יהיה עוד, רק סוסים אחרים ועגלות וסחורות ואנשים אחרים. וגם אני לא אהיה וגם אתה לא תהיה. כהיום אני שואל אותך: מה אתה כל כך בהול ומטורד שאין לך אפילו זמן להסתכל על השמים?" ויקרא את רבי חייקל, שהיה בחדר אחר, ויאמר לו: "תראה, חייקל, מה שעשית עם השפע שלך, עד שאין לו אפילו זמן להסתכל על השמים!" (כל זה שמעתי מפי רבי נפתלי, ששמע זאת מפי חתנו רבי אברהם ו"ל).

¹³ **עיין שיש"ק ח"ו סעיף רעו** – יהיה רבי לוי יצחק בנדר זכרוננו לברכה אומר, לענין מה שאמר רבנו (פליקרימ ח"א, תורה קמ"ט): "בבקר טוב להסתכל על השמים" – שזהו שאמר חכמים בפרקי אבות (פ"ב). דע מה למעלה ממך, שנקטו תחלה ענין מה למעלה ממך' שהוא ענין להסתכל על השמים, ואחר כך פרטוהו בפרוטרוט, עין רואה, ואין שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבים, פי בתחלת היום תכף צריך האדם לדעת שיש מנהיג מושל בעולם שייקרא מלפניו, וידע ויאמין בהתמנונו הגדולה. וזה בחינת מה שצטוינו לקרא בכל יום פרשת שמע בשחרית, ואמרנו בתקוננו זהר (תיקון מט, דף פה): שמוע ר"ת שאו מרום עיניכם, שזה בחינת הענין להסתכל על השמים בבקר, בבחינת "דע מה למעלה ממך", תחלה לכל הדברים, וכן מדי בקר בבקר:

¹⁴ **כעין זה מצינו בברכות דף לז**: אמר רב כהנא חציף עלי מאן דמצלי בבקתא. ופרש"י – בקתא פי' בקעה. כי שכשהוא במקום צניעות חלה עליו אימת מלך, ולבו נשבר:

¹⁵ **שבת דף קנו**: דאימיה דרבי נחמן בר יצחק אמרי לה כלדאי (חיים בכבים) בריך גבבא הוה (בן ידע גב) לא שבקתיה גלויי רישיה (לא הניחה אותו להיות בגלוי ראש), אמרה ליה כסי רישך, כי היכי דתיהווי עלך אימתא דשמיא.

¹⁶ **זוהר בשלח דף נו**. – ועתה מפרש מעלת האיש שעוסק בתורה מחצות לילה, ואמר בשעתא דנהיר צפרא משכין עליה חד חוטא דחסד כשעה שמאיר הבקר מושכים עליו חוט אחד של חסד המלביש אותו מראשו ועד רגליו, מסתכל ברקיעא שריא עליה נהירו דסכלתנו דדעתא קדישא אם הוא מסתכל אז ברקיע שורה עליו הארת התבונה שהיא ענף מסוד הדעת דקדושה, וזהו סיוע גדול לעבודת השם יתברך, ומתעטר ביה בר נש וזה האיש מתעטר בוו ההארה ושורה על ראשו, ונדחלין מניה פלא והכל מפחדים ממנו, והיינו התחנונים לא יכולים להיוקו והעליונים אינם יכולים לקטרג עליו, כפיין האי בר נש אקרי ברא לקדשא בריך הוא בר היכלא דמלכא אז זה האיש נקרא בן להקב"ה מלך ה', ובן היכל המלך מלך המלכות, בסוד בנין אתם לה' אליהו, עאל בכל תרעוי לית דימחי בדיה הוא יכול ליכנס בכל שערי המלך ואין מי שימחה בידו, בשעתא דקרי להיכלא דמלכא כשעה שקורא אל היכל המלך בתפלה עליה פתיב קרוב יהו"ה לכל קוראיו כי תפלתו מתקבלת, לכל אשר יקראוהו באמת.

¹⁷ זוהר חדש בראשית טאמר תוצא הארץ נפש היה דף יד במתוק מדבש. ושיש"ק ח"ו רעו

¹⁸ **ועיין זהר חדש** – (מדרש הנעלם פרשת בראשית מאמר תוצא הארץ נפש חיה) – א"ר יוסי, מאי חזא אונקלוס, דאמר ויהי האדם לנפש חיה, ותרגם לרוח ממללא, אי נפשא דבעירתא היא, למה לא ממללך? (אם האדם מדבר מכח הנפש הבהמית מדוע הבהמות אינן מדברות) א"ר יצחק, על דאתגבלון מעוביאי רבה דעפרא, יתיר מבני נשא. ולא זקפין רישא, ולא מסתכלין ברקיעא כבני נשא. דאלו אתגבלו מקלילא דעפרא כבני נשא, זקפין רישא ואסתכלו ברקיעא, הו ממללך (אם היו הבהמות נעשות מעפר הקל כמו האדם וראשן היה זקוף ומסתכלות לשמים היו מדברות) א"ר יוסי, גבלותא זקפין רישא תינח, אבל אסתכלותא ברקיעא למאי? א"ל (אמר לו רבי יצחק), ההוא סיועא רבה דבני נשא. ת"ח, נבוכדנצר כד הוה טריד, והוה בעירא בטורייא, לא הוה ליה סיועא, עד דאסתכל ברקיעא, הה"ד, אנא נבוכדנצר עיני לשמיא נטלת, ומנדעי עלי יתיב. דעד לא יסתכל ברקיעא אף לא הוה מנדעיה עילויה:

היו אנשי-שלומו משבחים ומהללים בגדל מעלת קימת חצות לילה ועסק התורה בו, ואמרו שרבנו באמרו: 'חצות מסגל כמו פדיון' (ליקו"מ ח"א, סימן קמ"ט) – הרי שגלה לנו רבנו שמעלת אלו השתי שעות חשובים הם כמעלת יום-הכפורים, שהוא יום אחת בשנה, ואז הוא יום פדיון פדות נפשנו הגדול, ואם נשכיל ונבין לקימו כראוי ונכבדו, נזכה לפדיון כיום הפדיון הגדול מדי לילה בלילה: (שיש"ק ח"ו, סעיף ע"ה).

בהפליגם בגדל מעלת קימת חצות והנהגת ההתבודדות אמרו אנשי-שלומונו בצחות לשונם ששתי המעלות הנשגבות שהוריש לנו רבנו הלא הם העצות הקדושות של קימת חצות לילה והתבודדות מדי יום ביומו הם הדורותינו ובדרגתנו בחינת הפתרים שנאבדו על ידי עשיית העגל כמו שאמרו רז"ל (שבת פח.), ובקיימם מחזיר האדם לעצמו אלו הפתרים, והוא בחינת 'הנעשה והנשמע' של כל אחד, כי תפלה היא בחינת נשמע (כמבואר בלקוטי מוהר"ן תורה כב). ובחינת תפלת ההתבודדות אמר עליה רבנו ז"ל שהיא 'עבודה' הגדולה שבכל העבודות (חיי מוהר"ן סימן תקנח), וכמו כן אמר על קימת חצות 'עקר עבודת' איש הישראלי היא לקום בחצות לילה" (שיחות הר"ן סימן שג), והינו ענין עשייה דקדשה בשלמות. אשר על פן בחינת 'נעשה ונשמע' הם לנו עתה בגלותנו שני העצות הקדושות הנ"ל, הינו עבודת 'הנשמע', שהוא בחינת התפלה הגבוהה וקימת חצות והתבודדות שהם בחינת 'נעשה'. ועל ידם יכולים לזכות לשמע ולעשות כראוי ונכבדו את כלל כל המצוות שבתורה. (שיש"ק ח"ו, סעיף ש"ב).

היו אומרים לענין עבודת קימת חצות, שכמו סוחר טוב אינו מותר על זמן פתיחת בית מסחרו בשעה הקבועה, בפרט בשעת הלחץ בעת שהקונים אצים ורצים ובאים, כמו כן בענין הקימה בחצות לילה שאז הוא עת המסחר הגדול ואז הפדיון מהמסחר גדול ורב, והתשלים הוא בזמן, ואיך ישאיר את חנותו סגור וישאר רדום על מטתו. וזה ענין מה שהמשיל הכתוב את עבודת כנסת ישראל "היתה פאניות סוחר, ממרחק תביא לחמה, ותקם בעוד לילה, ותתן טרף לבייתה וחק לנערוטיה" ואז נאמר על הקם והמתעורר "טעמה כי טוב סחרה לא יכבה בלילה נרה". (משלי לא) כי אז הוא עת המסחר הגדול שאז באים כל מלאכי מעלה לסחר עמו במסחר הקדוש, וכמו שאמרו בזהר (בראשית צב. ויקרא כב.) על הפתוב "חברים מקשיבים לקולך השמיעני", עין שם. (שיש"ק ח"ו, סעיף ש"א)

אמרו בצחות ברמז הכתוב (דברים יט, טו): "על פי שני עדים... יקום דבר" – שעדי האדם שייעדו לו ביום הדין – הם שני יסודות נאמנות אלו של ההתבודדות וקימת חצות, והם הם עדי האדם ביום דינו, כי על ההתבודדות אמר רבנו: שהוא מעלה עליונה וגדולה מן הכל (ליקו"מ ח"ב סימן כה). ועל קימת חצות אמר: שעקר עבודת איש הישראלי הוא לקום בחצות לילה (שיחות הר"ן סימן שא). ובהתמדת קיימם תלוי עקר עבודת ה', ועל פי שני עבודות אלו יקום דבר דינו של האדם, וגם משום המבאר בדברי רבנו ששניהם ממתיקים הדין, כמבאר בתורה ט"ו. ובתורה קמ"ט. ועל פן פנגד דינו של האדם יעידו בו שני עדים נאמנים אלו לזכותו בדין כראוי לו: (שיש"ק ח"ו, סעיף ר"ז).

אנשי-שלומונו היו נוהגים בזמן חצות שקבע לנו רבנו (בלקוטי מוהר"ן ח"א, סימן קמ"ט), דהינו שעות מעת צאת הכוכבים – גם לשאר המצוות והסגלות התלויים בחצות, כאכילת אפיקומן בלילה פסח ובדומה^ט: (שיש"ק ח"ד סעיף קמ"א).

^ט ראיתי מקשים בעלון נחלי ברכה הרי המגן אברהם עצמו שפסק כזהו כתב שזה רק לענין שעת רצון ואמירת תיקון חצות ולא לענין תפילה, משמע א"כ שגזירת ההרחקה של חז"ל וכגון באפיקומן היא בחצות הרגיל, לא כזהו. אבל עיין מ"א סימן מז ס"ק יג שלענין ברכת הנותן לשכוי בינה יאמר בחצות לפי הזהר, ועיין לשון מ"א בסימן רלג שתפילה כנגד תמידין תקנום, ותלוי במקום ובמהלך החמה, לכן לענין זה חצות הוא הרגיל. ונראה שיש לחלק, כי ע"ש שמדבר לענין זמן תפילת המנחה, וא"כ לכאורה אין הכוונה לכל זמני התפילות, וכגון סוף זמן תפילת ערבית, וא"כ כל הדברים שזמנם עד עה"ש וגורו חז"ל עד חצות וכן אפיקומן הן לפי חצות של הזהר, וכמנהג אנשי הנ"ל.

אבל עיין ביאור הלכה (ד"ה יהא זהיר) בסימן תעז מחלוקת ראשונים אם הלכה כראב"ע שאכילת הפסח מהתורה עד חצות או כר"ע שזמנו מהתורה עד עה"ש וגם בדעתו נחלקו י"א שגורו רבנן משום הרחקה לאכלו עד חצות וי"א שלר"ע גם מדרבנן זמנו עד עה"ש, ולמעשה אנו מחמירים מספק כראב"ע הרי שלכתחילה זמנו מהתורה עד חצות ואין זו גזירת הרחקה.

אבל עדין יש לדון כי זמן אכילת פסח בחצות אין זה כנגד התמיד, ולא תלוי במהלך החמה כתפילה, אלא זכר לחצות שבו עבר הקב"ה במצרים והרג כל בכור, כמבואר בברכות, ששורש מחלוקת ר"ע וראב"ע היא האם גאולת הלילה עיקר או גאולת הבפועל כשיצאו מצרים עיקר, א"כ לראב"ע החצות הוא חצות של הקב"ה, חצות אמיתי שעליו אמר משה "כחצות" ויותר מסתבר שהוא חצות לדעת הזהר וכמנהג אנשי.

ועיין פרשת בא (שמות יב יב) "ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה" בפרש"י שם שגם משה השיג השגה זו דייקא בתוקף החושך בבית פרעה. ואולי אפ"ל שהשגה גבוהה כזו כהשגת חצות שמבואר בלק"ה ר"ח ג' על תורה נו עפ"י תורה רו טעיתי כשה אובד שזה בחי' סוד העיבור, לתפוס את תחילת האור בעצם החושך, כנראה השגה כזו אפשר להשיג דייקא בבחי' המבוארת שם בתורה נו, בבחי' "ומה יעשה בה" דהיינו בתוקף ההסתרה שבתוך ההסתרה, כי ההשגה הזו נעשית מההסתרה בעצמה, כמבואר שם. וכמבואר בתורה סד שפרעה הוא בחי' החלל הפנוי.

ואולי אפשר עוד להעיר שכיון שחצות הוא לראות את האור בתכלית החושך כנ"ל, שהוא זמן תכלית הקטנות של המלכות, ואעפ"כ הוא תכלית הרצון, (יבמות עב.) אולי בזה נחלקו, איך לחשב זאת, כי שיטת רוב העולם היא לחשב מחצות היום, וחצות היום לפי עה"ש, ואילו שיטת הזהר לחשב מתחילת הלילה, נמצא נחלקו האם לחשב את שרש ראשית נקודת זריחת האור שבתוקף החושך מתחילת זריחת האור של יום קודם, או מסופו דהיינו מתחילת הלילה הזה, ואולי אפ"ל שזו השגה גדולה יותר לגלות האור בתחילת החושך, מלגלותו בתחילת האור אפילו של יום קודם, ולכן היא שיטה שנתגלית ע"י הזהר דייקא, ורבינו שעשה מזה תורה (תורה קמט) משמע לא בא לומר הלכה, אלא השגה, שגם הוא השיג שדייקא זה הזמן. והכל בדרך אפשר כמובן.

היה רבי לוי יצחק בנדר זכרונו-לברכה אומר, לענין מה שאמר רבנו (בליקו"מ ח"א, תורה קמ"ט): "בבקר טוב להסתכל על השמים" – שזהו שאמרו חכמים בבבלי אבות (פ"ב), 'דע מה למעלה ממך', שנקטו תחלה ענין 'מה למעלה ממך' שהוא ענין להסתכל על השמים, ואחר כך פרטוהו בפרוטרוט, 'עין רואה', 'אזן שומעת', 'יכל מעשיך בספר נכתבים', כי בתחלת היום תכף צריך האדם לדעת שיש מנהיג מושל בעולם שיירא מלפניו, וידע ויאמין ברחמנותו הגדולה. וזה בחינת מה שנצטוונו לקרא בכל יום פרשת שמע בשחרית, ואמרו בתקוני זהר (תיקון מט, דף פה): שמע ר"ת שאו מרום עיניכם, שזה בחינת הענין להסתכל על השמים בבקר, בבחינת 'דע מה למעלה ממך', תחלה לכל הדברים, וכך מדי בקר בבקר: (שיש"ק ח"ו, סעיף רע"ו).

אמר פעם רבי שמואל שפירא ז"ל: אף שעקר עבודת איש הישראלי הוא לקום בחצות לילה, כמו שאמר רבינו ז"ל (בשיחה"ר, סעיף ש"א) אף על פי כן עבודה גדולה זו הרי תלוי ועומד בשנה שהולך לישן לפניו, והמרגיל עצמו להיות נעור בשעות קדושות אלו ללא שנה קדם יש בזה מבחינת 'הריסה' שעליה צונו לבלי להרס לעלות אל ה'. בבחינת 'פן יהרסו אל ה'.' (שמות יט). (שיש"ק ח"ו שע)

פעם התנפח אחד מאנשי-שלומנו עם רבי אברהם ברבי נחמן זכרונו-לברכה בנוגע לענין קימת חצות, שאמר הלה שיותר נכון לקום יותר מוקדם לפנות בוקר, ולהיות נעור עד לאחר התפלה, מלקום בחצות ולחזור לישן ולקום שנית לתפלה, ולא הסכים לדעתו בשום אופן: (- שיש"ק ח"ג, סעיף תצ"ט).

רבי לוי יצחק בנדר ז"ל הרחיב את הדבור לא פעם בענין גדל החיוב לצית את רבנו בדבריו כמו שהם, ולבלי לשנות בהם שום דבר אפילו בשפונתו לטובה, ותפס לזה לדגמא את מה שנהגו כמה מאנשי-שלומנו שנהגו לומר בעתים שהיה קשה להם – במקום סדר ההתבודדות – תפלות מספר "לקוטי-תפלות", וכן מחמת גדל החשיבות המוכבא בזהר להיות ערים בלילה, ולעסוק אז בתורה עד אור הבקר, על כן היו שאמרו שפשוואה האדם שאין יכול להתעורר בשעת חצות ממש, ולהיות ער אחריה כל הלילה, טוב יותר שיקום ויתעורר מאחר יותר, וישאר נעור עד אחר התפלה, ואמר על זה, שאין זה מהנכון, ואין כן דעת רבנו, וכבר בדורות הקודמים הקפיד על זה רבי אברהם ברבי נחמן זכרונו-לברכה מאד, כי רבנו הזהיר לקום בחצות בדוקא, כמוכבא בתורה קמ"ט, ובעוד מקומות. ועל כן באם קשה הדבר, יתעורר דוקא בחצות, ויאמר התקון, ויעסוק בתורה אז כפי יכלתו, ואחר-כך יחזור לישן, ויקום להתפלל בעתה ובזמנה. וכמו כן לענין ההתבודדות הנכון להקפיד עליה בדוקא כרצון רבנו זכרונו-לברכה הפשוט: (- שיש"ק ח"ו, סעיף שצ"א).

ידוע שהצדיק רבי אלימלך מליזענסק זצ"ל לא הכניס וקבל את צבור הפונים אליו מאחר תפלת ערבית עד שעת חצות לילה. באמרו שאין שום עליה לתורה אחר ערבית, וזמן זה הוא מיוחד אף ורק לשנה ואין ראוי זמן זה לתת עצה נכונה. (שיש"ק ח"ו תתקמד)

רבי פנחס קאריצער, היה מכנה את לילות החרף הארוכים בשם לילות הזהב "גאלדינע נעכט", כי יכלת עבודת ה' שבהם רב מאד. ועקר עבודת איש הישראלי לקום אז בחצות לילה לעבודת ה'. והיו מרבים אנשי לדבר מזה, כדי להתעורר לקים הנהגה קדושה זו בפרט בלילות החרף. (שיש"ק ח"ג תרכד)

הצדיק החוזה מליזענסק זצ"ל, בשעורר את אנשיו לקימת חצות היה אומר: צריך להתמיד בקימת חצות ולהיות נעור בזמן קדוש זה, אף אם על ידי הנהגה זו ישן האדם כמה שעות ביום. (שיח שרפי קדש, סיפורי צדיקים ח"ה-תקח)

שכנו של רבי זושא היה סנדלר במקצועו, והיה עובד במנעליו עד מאחר בלילה לאחר חצות, ושבח רבי זושא ואמר: טוב שהוא ער, יעסק האדם אז במה שיעסק, העקר שלא יישן. (שיש"ק ח"ג תרכב)

בחבורה של הרב יצחק וויצנדרלר, צפי ארן סיפר ששוקי פרידמן היה עילוי בישיבת שלעבים, והם באו לשם והתחילו לקרב אותו לברסלב, והתחיל לקום חצות, ונעשה רעש בישיבה שמפילים את העילוי שלהם, ולקחו אותו להרב כדורי שידבר איתו, ואמר להם אפילו אם אח"כ כל היום ישחק קלפים, העיקר שיקום חצות.

עיינ אפיקי ים (ביאורי אגדות לרבי יצחק חבר) על מ"ק דף ג. – ובזה תבין ענין נפלא עומק דברי רז"ל וחכמתם מ"ש בפ"ק דברכות (ד' ד ע"א) שהקב"ה אמר למשה בחצות ומשה אמר כחצות שמא יטעו אצטגניני פרעה וכו', והענין כי באמת רגע התיכונה אשר הוא חצות לילה ממש אינה מורגשת כלל ואינה במציאות כלל, הגע עצמך שסוף רגע האחרון של סוף חצות לילה הראשונה שייך לחצי הראשון וא"כ אינה חצות ממש שהרי חצי השני עדיין לא התחיל, וא"כ הוא יותר בשיעורו ממה שעבר מחצות הראשונה, ולא היה אפשר למצוא חצות ממש כי אם היה רגע אמצעית נמצאת בין חצות ראשון לשני שאינה מכללה ודבר זה אינו כלל, ונמצא שחצות ממש אינה בהשגת אנושי כלל ואינה בגדר בריאה הגשמית הנופלת תחת הזמן, אבל הוא ענין מעולם הנבדל הרוחני ובו הי' מכת בכורות במצרים. ולכן ע"י הי' יצי"מ ובחירת ישראל/ו"ה שלקחם הוא ית' לו לעם שנתעלו באותו העת אשר הוא למעלה מן הזמן, ולכן הם תלויים בהנהגה ניסית ואין מזל לישראל שאין להם שום תלי' במזל, שהמזלות הם תלויים בזמן שנעשה ע"י סיבוב הגלגל שבו עושה השעות ורגעים וימים וחדשים ושנים, משא"כ ישראל תלויים בעת ההוה שלמעלה מן הזמן והוא נקודה המרכזית של כל הגלגלים שאין לו סיבוב כלל ונמצא שאין בו זמן כלל.

^{טו} מה שכתב שביציאת מצרים הייתה הבחירה בעם ישראל אולי הכוונה כמבואר בלק"ה ברכת השחר ה' ב' שמשם ההבחנה בין טפת בכור ישראל לבכור מצרי, וכמו בקריעת ים סוף שמדת הדין קטרגה אלו ואלו עובדי ע"ז, אבל הבחירה האמיתית מבואר בספרים רמח"ל ועוד, שהייתה בדור הפלגה שנבחר אברהם אבינו שממנו יצא העם הנבחר.

ספר דברי שלום – שאלה צו (בדפוס ראשון שאלה מה) נשאלתי עמ"ש הרב מור אבי אבא זצוק"ל בהקדמות חצות (נהר שלום דף ט"ו ע"ג) וז"ל בקיצור ויזהר מאד שלא יעבור חצות והוא ישן כי אם יעבור חצות והוא ישן אז הוא טעים טעמא דמותא ומתדבק ומתקשר ברזא דמותא ושליט עליה רוחא דסטרא מסאבא והוא כי השש שעות הראשונות נקראין שיתין נשמין כמבואר בדברי הרב ז"ל והישן באותן השש שעות הראשונות הן מעט הן הרבה נקרא שיתין נשמין חסר חד ולא טעים טעמא דמותא והוא חי כנזכר בזוהר ויגש, ואפילו ישן אחר חצות אחר שיאמר הברכות ותקון חצות אין בכך כלום ולא שליט עליה עוד רוח מסאבא ולא טעים עוד טעמא דמותא כי סכנת האחיצה והשליטה של הקלי' הוא על מי שהיה ישן מקודם חצות ועבר עליו חצות ולא נתעורר אז שולטים עליו הקלי' וכו' יע"ש:

לענין חצות שהיא עת רצון עיין יבמות דף עב. – דתניא כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא נשבה להם רוח צפונית מאי טעמא איבעית אימא משום דנזופים הוו ואי בעית אימא דלא נבדור ענני כבוד. תנו רבנן כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא היה יום שלא נשבה בו רוח צפונית בחצי הלילה שנאמר ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור וגו' מאי תלמודא הא קא משמע לן דעת רצון מילתא היא פרש"י – עת רצון מילתא היא – וכיון דחצות הלילה עת רצון הואי למכת בכורות הואי נמי עת רצון לרוח צפונית ואין לך יום שרוח צפונית אין מנשבת בו בחצי הלילה וזה היה סימן לדוד כנור תלוי לו למעלה ממטתו ונקבע כלפי צפון כיון שהגיע חצות לילה רוח צפונית מנשבת בו ומנגן מאליו והוא נעור והאי דנקט הכא ארבעים שנה לומר לך שאפילו אותן מ' שנה דנזופים היו ולא נשבה להו בימים נשבה להו בחצות לילה משום דעת רצון הוא: עכ"ל.

קנין תורה מטות מסעי תשע – דן האם חצות של מעלה נקבע עפ"י א"י, ומביא שכך היא דעת היעירות דבש לרבי יהונתן אייבשיץ בדרוש טו, וכן כתב היעב"ץ במוזר וקציעה סי' א' שהעת רצון בשמים היא בחצות של א"י כדברי הכוזרי, וממילא התיקון חצות בחו"ל אינו אלא זכרון בעלמא. והחיד"א במחזיק ברכה סי' א' כתב שהוא מרפה לעובדי ה' בחו"ל מלקום חצות. גם בספר מחשבות בעצה כתב שחצות שבא"י עיקר לכן בחו"ל אפשר לומר התיקון חצות לפני חצות שם כיון שבא"י כבר הגיע זמנו. בעל התניא בשלחן ערוך הרב סי' א' (ס"ח מהדו"ת) כתב כי עת רצון של מעלה ויחודים עליונים וקדושת שבת ויו"ט הם למעלה מהזמן ומאיר בכל מקום ומקום בזמנו הראוי לו. ובשו"ת ערוגת הבשם סי' א' כתב דסתמת האחרונים כש"ע הרב, וכן מהר"י אסאד (או"ח סי' ח') בירר בארוכה שאין נקבע בשמים כאופק א"י. הפרשת דרכים דן בדרוש כג בחקירת הראשונים מתי חל קדושת שבת למעלה וכתב שהעלו שהוא לפי ירושלים שנקרא טבור הארץ. ועיין בזה במלא העומר על איכה (ב' ו') שבחו"ל השביתת שבת אינה אמיתית. והחיד"א בברכי יוסף ריש הלכות שבת העתיק דבריו, וכן בפני דוד כי תשא הביא דבריו אבל הזהיר שאע"פ שבכל מקום בחו"ל יש לנהוג כמקומו. אבל העיקר דשבת של מעלה אינו כא"י אלא כג"ע תחתון שהוא בקו השווה. והקמארנא רב בשלחן הטהור (סי' רסא סי"ב) כתב שמי שיראת ה' נוגעת בלבבו יחמיר לנהוג שבת גם כאופק א"י ומובטח לו שלא יראה פני גהנם. אבל מקשים על דעה זו של הפרשת דרכים שלפ"ז לא מובן לפי איזה זמן חל קדושת יו"ט של גלויות. (וצ"ע הקושיא אפשר שבאמת הוא ספק וקדושתו ספק. והיום הוא לזכר בעלמא) מהר"ר אברהם אזולאי בספרו 'אור החמה' (על הזוה"ק פ' פקודי רמז). כתב שם דבעת שאדם מתפלל עולה תפלתו למעלה מרקיע לרקיע עד פתח לבנת הספיר ונכנס בהיכל זה, והתפלה עומד שם עד גמר כל קהילות ישראל תפלתם, ואז כל תפלות ישראל יחד יתקבצו ויתקשרו כולם ויעלו להקב"ה. והוסיף שם בזה"ל: ועם היות עתה שישראל נפוצים בארבע פנות העולם, ואם נאמר שיתעכבו נמצאו תפלות מעוכבות כפי יתרון הזריחה של אופק אנשי המזרח, על הזריחה של אופק המערב, עם כל זה האמת הוא כי אין ענין הנהגה העליונה מתנהגת לא בזריחת המזרח ולא בזריחת המערב, אלא על נקודת א"י שהיא מבחר הישוב ופתח לבנת הספיר מכוונת כנגדה, וזריחת ועריבת [פ' ביאת השמש] א"י היא בקר וערב לשליטת ממשלת היום והלילה, ואין לנו לחוש לחו"ל, וכאשר מסיים כנסייה אחרונה שבא"י תפלתם, יתקבצו כל התפלות כולם ויעלו, ועל דרך זה קדושת שבת וקדושת ימים טובים, עכ"ל

ספר יעירות דבש – חלק ראשון – דרוש טו – אמנם להבין מה ענין כנור שרוח צפונית מנשבת ונוגעת הכנור, הוא בשבין מ"ש וברכות ד. למה אמר משה כחצות, שמא יטעו אצטגניני פריעה ויאמרו משה בדאי הוא. ויש להבין מזה כי תיתי יטעו ומה טעותם בזה, הלא כל איש נבוב ילבב לדעת רגע חצות הלילה מענין חצות יום ע"י כלי שעות וכלי מים וכדומה, ומה יועיל באומרו כחצות, אולי יטעו כשיעור מרובה. אבל הענין כבר אמרו [יבמות ע"ב]. אין לך חצות לילה שאין רוח צפונית מנשבת בו בעת רצון מה, הוא שנאמר ויהי בחצות הלילה וה' הכה כל בכור, הרי בחצות הוא עת רצון לה, ולכך באותו עת ורגע פקד עמו לגאלם ולייטר למצרים. והנה לפ"ז דעת רצון הוא למעלה, וכמ"ש בזוהר ג"כ [ח"ג ס"ח]. דחצות לילה אתעורר רעותא למעלה, ויש לדקדק כי חצות לילה בכדור ארצי טובב בסבוב הכדור באופן שאין לך מדינה ומדינה שלא ישתנה בו עת חצות, ומה שהוא חצות בצרפת אינו חצות בספרד, וא"כ למעלה דעת רצון הוא לגבי הקב"ה, וכדאמרינן [זוהר ח"א ע"ג]. הקב"ה נחית לשעשע עם צדיקים שבגן עדן, אין ספק שאין כל חצות לכל מדינות, דא"כ כל מעת לעת זימנא הוא למעלה שיהיה עת רצון, וברור ופשוט שרגע אחד מן כ"ד שעות הוא לבדו עת רצון למעלה, וע"כ דחצות שהוא בארץ ישראל הוא רצון למעלה, כי למעלה הכל נדון לפי ארץ ישראל, היא הארץ אשר תמיד השגחת ה' בה ועץ חיים למעלה, וזה השער לה' להשפיע בו כלל האמצעי, והכל נדון לפי ארץ ישראל, וכל התורה ומצות הכל בארץ ישראל הם עיקר, ושם ה' יקרא על ארץ ישראל: וא"כ ה' שאמר בחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים, כי אז עת רצון מילתא, כוון על רגע חצות של ארץ ישראל, אבל אם יאמר סתם בחצות, יטעו אצטגניני פריעה ויחשבו דחצות של ארץ מצרים דיבר, ובאמת במצרים לא היה אז חצות, כי יש הברל בין מצרים לארץ ישראל ברוחב מעלה כנודע למפות הארץ, וא"כ יאמרו משה בדאי, ולכך אמר כחצות, שבמצרים אינו חצות ממש רק רגע סמוך לחצות.

אמנם מלבד זה היה טעות לאצטגניני פרעה, כי הם כל מגמותם לצפון, וזה היה כל כשופם כנודע, כי מצפון תפתח הרעה, וכל סטרא בישא שוכן בצפון כנודע, וגם עבודתם היה לטלה שהוא ראש למזל הצפוני ולכך עבדו לטלה כנ"ל, ולכך מצפון תפתח הרעה וירמיה א' יד: ויש להבין, בחצות לילה שמנשבת רוח צפונית, איך יתכן שיהיה הוא לעת רצון ולעשות ישועה בקרב ארץ, ובישא לא הוי טבא, ובכתבי האר"י ז"ל האריך בזה ג"ב, והארכתי בזה במקום אחר, ואין באן מקומו, אבל באמת י"ל כן, כי כך מדותיו להוציא יקר מוולל, דהיינו לערב דין ברחמים, כי ברחמים א"א לנקום ברשעים כי רחמיו על כל מעשיו כתיב, ולכך מערב דין ברחמים, ורשעים נדונים וצדיקים מתרפאים, לכך בחצות הלילה שרוח צפונית מנשבת, היה דין במצרים וה' הכה כל בכור, ורחמים לישראל דוחו עת רצון מילתא שנושבת רוח צפונית לייסר רשעים ולהטיב לצדיקים, וכן בצדיקים, דוקא ע"י יסורים וזכים לשלימות כנ"ל באיוב, והם יסורים של אהבה, וזהו מרוח צפונית שיש בה מהדין לייסר לצדיקים, אבל אחריתן טובה ועת רצון להטיב באחריתם, ואולי לכך נקראת צפונית.

ליקוטי הלכות ראש חדש הלכה ג אות ה' (עפ"י תורה נו) – וזה בחינת חצות, שהוא בחינת התגלות תכלית ההסתרה לדעת, כי בחינת המלכות שהיא בחינת לילה, היא הולכת ומתמעטת ונסתרת עד חצות שאזי היא בתכלית ההסתרה והמעוט. ואזי תכף מתחלת להתמלאות ולהתתקן בחינת פגימת הלכנה שבתכלית הפגם מתחלת להתמלאות כנ"ל. והצדיקים והחכמים יודעין זאת שדיקא בחצות הלילה שאזי היא בחינת תכלית ההסתרה והמעוט, שם דיקא מלבש אור גדול ודעת גדול מאד. ובהם הם מגלין ההסתרה ומהפכין אותה לדעת. ואזי אורייתא מכרות ומעוררת לעבודתו יתברך כנ"ל וזהו בחינת קול הפרוה הגדול הנשמע בכל העולמות בחצות הלילה עד שאפלו בעולם הזה בתכלית ההסתרה נשמע קול הכרוה הזה, שזה בחינת קול התרנגול שמעורר ישנים מתרדמתם בבחינת עד מתי עצל תשכב עד מתי פתיים וכו' מתי תקום משנתך משנת הזמן להתעורר לעבודתו, כי קול התרנגול זהו בחינת קול הפרוה שנעשה מתכלית ההסתרה דיקא על ידי הדעת כנ"ל, כי התרנגול, שהוא בחינת גבר, הוא בחינת גבורות, כמובא. והוא בחינת הסתרה, שהוא בחינת דינים וגבורות. ובחצות הלילה, שהיא בחינת תכלית ההסתרה כנ"ל, אזי דיקא מגלין הצדיקים ההסתרה על ידי הדעת ואזי נתהפכה ההסתרה בעצמה לדעת ותורה ואזי משם דיקא מבחינת הסתרה בא קול הפרוה הגדול בחינת קול התרנגול שהוא קול הפרוה הנמשך מבחינת גבורות, מבחינת הסתרה על ידי שנתהפכה ההסתרה לדעת שעל ידי זה היא בעצמה מכרות, כי עתה נעשה מן ההסתרה דעת ותורה ואזי אורייתא מכרות קמיהו כנ"ל. וזה בחינת קריאת שמע שעל המטה שקורין לפני השנה, שהוא בחינת הכנה לחצות, כמובן בספרים, הינו שפדי לזכות להתעורר בחצות לגלות ההסתרה לדעת כדי לשמע קול הכרוה כנ"ל, לזה צריכין לקרות את חי החיים להמשיך ממנו דעת, שהוא החיות. שזה נעשה על ידי עסק התורה כנ"ל, שעל ידי זה זוכין לדעת הנ"ל, לידע שגם בתוך תכלית ההסתרה מלבש אלקותו יתברך כנ"ל, שעל ידי זה מגלין ההסתרה כנ"ל. ועל בן קדם השנה, שהיא בחינת סטרא דמותא, בחינת הסתרת פנים, כמובא, קורין קריאת שמע, שהיא תורה והיא מסגלת ביותר לקרות על ידה את חי החיים. ועל שם זה נקרא קריאת שמע 'קריאה' דיקא בחינת 'קרא' בו כל מי חיו למען יאריך ימים על ממלכתו כנ"ל, הינו שעל ידי קריאת שמע קורין את חי החיים וממשיכין חיות ואריכות ימים אל המלכות, שזה עקר הקריאת שמע להמשיך המחין והדעת, כמובא. וכמו שאיתא בזהר הקדוש וצריך לארכא בד' דאחד, דכתיב, "למען יאריך ימים על ממלכתו". נמצא, שקריאת שמע הוא בחינת המשכת אריכות ימים אל המלכות שהיא בחינת ד' דאחד כנ"ל. ועל בן על ידי קריאת שמע שעל המטה שקדם השנה ממשיכין בחינת חיות, בחינת דעת, שעל ידי זה יכולין לגלות ההסתרה כנ"ל, שעל ידי זה זוכין לחצות כנ"ל. ועל בן מתפללין בקריאת שמע שעל המטה, והעמידנו מלבנו לחיים שזהו תפלה לקום בחצות, שהוא בחינת חיים ודעת, כמובא. כי על ידי קריאת שמע זוכין לזה כנ"ל ואזי בחצות עומדים ומתגברים בתורה להמשיך הדעת לגלות ההסתרה יותר ויותר, כי זה צריכין תמיד להמשיך חיות אל המלכות, כמו שמבאר שם. וחצות מסגל ומוכן לזה יותר.

שם אות ז) וקיימת חצות הוא מסגל להמשכת חסד גדול ביום, שהוא בחינת דעת גדול ומחין להתפלל בשלמות, כמובן בספרים. כי בחצות הוא בחינת התגלות ההסתרה ונמשך דעת ואזי הוא התעוררות התשובה התעוררות גדול מאד, אבל עקר התגלות הדעת בתכלית, שעל ידי זה התשובה בשלמות כתקונו הוא באור היום, שאז נמשך אור גדול ונתגלה חסד ודעת גדול מאד באור היום, כמובא. ואזי זוכין לתקוני התפלה, שהיא בחינת תשובה בשלמות ובתקון גדול, בבחינת מקוה הנ"ל כמו שאמר רבותינו זכרונם לברכה על תקוני התפלה, כל הנפנה ונוטל ידיו ומניח תפלין וקורא קריאת שמע ומתפלל כאלו וכו'. ומסקו כאלו טבל, הינו שתקוני התפלה של אור היום, שהם בחינת מחין ודעת גדול מאד, הם בבחינת מקוה שהוא דעת גדול כנ"ל. וכל זה נעשה על ידי קיימת חצות, שעל ידי הדעת והתעוררות התשובה שפחצות זוכין אחר כך לאור היום לבחינת דעת גדול מאד לתקוני התשובה בשלמות כנ"ל. בבחינת ראש חדש ויום טוב כנ"ל שבאמצע הם ימי החל, כנ"ל. כי גם בחצות עקר התגלות הדעת הוא לפי שעה בשעת חצות לילה. ונמשך עד שתי שעות עד סוף האשמורה שניה. ואחר כך אף על פי שכבר נמתק בחינת הלילה והחשך וגם שהוא סמוך לאור היום ויש אז גם בן בחינת התגלות הדעת, אף על פי כן אינו דומה להתגלות הדעת שבשעת המשכת בחינת חצות לילה כנ"ל. כמובן בדברי רבנו גרו' זאיר, בסמין קמט) שעקר חצות הוא שתי שעות הנ"ל. נמצא, שהתעוררות התשובה והתגלות הדעת הוא בחצות. ואחר כך נמשך אור גדול ביותר בחינת דעת וחסד גדול מאד באור היום. ובגינתים היא בחינת לילה, כל זה הוא בחינת ראש חדש ויום טוב ובגינתים ימי החל כנ"ל, בחינת פסח ושבועות ובאמצע ספירה כנ"ל:

ליקוטי הלכות אורח חיים הלכות הבוקר הלכה א אות טו – וזה בחינת מה שהפליגו רז"ל בענין הידיעה לידע לכוין חצות אימת כדאיתא בברכות. (דף ג) ודוד מי הוה ידע חצות אימת מכדי משה לא ידע וכו'. אלא דוד כנור היה תלוי וכו'. היינו כי

עיקר הגאולה בכל ובפרטיות גאולת הנפש של כל אחד ואחד תלוי בידיעה והשגה זאת לכווין הטב נקודות חצות לילה. דהיינו כשמתגבר תוקף השינה על נפש הישראלי ורוצה להפילו לגמרי ח"ו על ידי ריבוי עוונותיו וקלקוליו עד שכמעט כמעט יפול לגמרי רחמנא ליצלן. אזי דייקא יאיר השם יתברך עליו בחסדו שיוכי את עצמו בהנקודות טובות שבו ויזיח את עצמו כנ"ל שזהו בחינת קימת חצות שאו השכינה שהיא כלליות נפשות ישראל בתכלית הקטנות והמיעוט ואז היא צועקת בקול מר להשם יתברך בבחינת (תהלים מ"ב) כאל תערוג וכו'. בחינת (ירמיה ל"א) קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים וכו'. ואז השם יתברך מעורר רחמי וממשיך חוט של חסד וכו' כמובן כל זה בכתבים. וכל זה נעשה עם כל אחד מישראל בכל עת. שבכל פעם מתגברת עליו בחינת השינה הנ"ל. עד שכמעט כמעט וכו' רחמנא ליצלן. ואז דייקא צריך לחפש נקודתו הטובה כנ"ל בבחינת (תהלים צ"ד) אם אמרתי מטה רגלי חסדך ה' יסעדי ברוב שרעפי בקרבי תנחומיך ישעשעו נפשי שכל זה הוא בחינת הלימוד הקדוש של אומרה הנ"ל. שדייקא כשמגיע בדעתו לקטנות גמור רחמנא ליצלן עד שרוצה לומר מטה רגלי ח"ו אז דייקא חסדי ה' יסעדהו על פי הנ"ל לעוררו משינתו ולהחזירו שזהו בחינת קימת חצות ממש שאו הוא תכלית הקטנות. ואז דייקא הוא בחינת התעוררות השינה שהוא בחינת התעוררות מנפילתו על ידי בחינת אומרה לאלקי בעודי כנ"ל. ובוהו תלוי הגאולה בכלל ובפרט כנ"ל. ועל כן היתה גאולה הראשונה בחצות דייקא. וכן גאולה האחרונה שאנו מקיים במהרה בימינו תהיה על ידי בחינת חצות על ידי הכשרים והיראים עומדים בכל לילה בחצות שעל ידי זה הם ממשכים על עצמם בחינת קדושת חצות לילה שאו מתעורר חסד גדול שעל ידי זה וזכין להמשיך עליהם תמיד בחינת התעוררות השינה שבחצות לילה להמשיך עליהם בחינה זאת תמיד דהיינו שבכל עת שרוצים להפיל עליהם שינה וקטנות גדול מאד. אפילו אם מפילים אותם כמו שמפילים ח"ו אפילו אם עבר עליו מה שעבר. אף על פי כן יתעורר תמיד דייקא מתוך תוקף הקטנות בבחינת קימת חצות הנ"ל. דהיינו על ידי בחינת העוד מעט טוב שמוצא בעצמו וכו'. ועל כן משה לא ידע עדיין לכווין היטב חצות אימת. כי אז היה עדיין קודם מתן תורה ולא היה בעדין אתערותא דלתתא כי לא היה עדיין כל כך צדיקים שעמדו בחצות ועסקו בתורה מחמת שהיה קודם מתן תורה. ועל כן היה קשה לכווין היטב נקודת חצות. ואפילו מלמאן דאמר שגם משה ידע אבל לא היה יכול לדבר בוהו כל כך והיה מתיירא עדיין שמא יטעו וכו'. כי עדיין לא היה יכול להמשיך הארה זאת באיגליא מחמת שהיה קודם מתן תורה. אבל דוד הוה ידע כי כבוד היה תלוי למעלה ממתתו. וכח הכנור נמשך מהתורה כמובא בדברי אדומ"ר ז"ל. כי הכנור של דוד היה של חמש נימין כנגד ה' חומשי תורה והוא היה מעוררו משינתו עד שידע לכווין השעה והנקודה של חצות. כי דוד הוא בחינת משיח שעוסק תמיד בתיקון נפשות ישראל לעוררם משינתם על ידי בחינת הנ"ל על ידי הנקודות טובות שמוצא בכל אחד ומלמד לכל אחד ומאיר בלבו שיוכל לחפש ולבקש ולמצוא בעצמו נקודות טובות תמיד כדי לעוררו משינתו ונפילתו שלא יפול לגמרי ח"ו. והעיקר לכווין בעת שכמעט כמעט יפול ח"ו, אז דייקא יאיר בו בחסדו להצילו ולעבורו בבחינת (תהלים ל"ז) כי יפול לא יוטל וכו' בחינת (שם) צופה וכו' ה' לא יעזבו בידו. בבחינת (דברים ל') כי יראה כי אזלת יד אפס עצור ועזוק וכו' ואמר וכו' ראו עתה כי אני אני הוא וכו'. וכל זה בכח התורה שכבר קבלנו על ידי משה רבינו ועל ידי כל הצדיקים שהיו עד הנה שפירשו לנו דרכי התורה היטב ועל כן דוד הוה ידע חצות אימת על ידי הכנור הנ"ל כי היה יודע נגן. (שמואל א' ט"ז) כי כל הלימוד הקדוש הנ"ל לחפש הטוב ולהחיות את עצמו על ידי זה. כל זה הוא בחינת נגונים קדושים היוצאים מכנור של דוד בחינת אומרה דייקא כנ"ל בחינת עורה וכו' הנבל וכנור אעירה שחר כנ"ל. ועל ידי זה זכה דוד לידע לכווין נקודת חצות הנ"ל שבזה תלויה הגאולה האחרונה בכלליות ובפרטיות על כל נפש מישראל. כי דוד הוא משיח שעל ידו תהיה הגאולה האחרונה שהיא גאולה שלימה שאין אחריה גלות. והעיקר על ידי בחינת זמירות ונגונים הנ"ל בבחינת (ש"ב כ"ג) משיח אלקי יעקב ונעים זמירות ישראל היינו על ידי בחינת אומרה הנ"ל. במהרה בימינו אמן. והבן הדברים היטב כי אי אפשר לבאר הכל רק כל אחד כפי מה שעובר עליו כל ימי חייו בימי נעוריו ובימי זקנותו יכול להחיות את עצמו תמיד על פי כל דבריו אלה שמבאים קצת אמיתת העצה והלימוד הקדוש של אומרה לאלקי בעודי שהזכירנו אדומ"ר ז"ל מאד מאד לילך בו. אשרי שיאחז בו:

האם חצות תופס זמן

מאמרו של יחיאל רוטשילד בגליון עומקא דפרשא פ' בא תשעו. – יש לעיין ברגע של חצות של מכת בכורות, אם תופס זמן או לא. והנה, הגמ' בברכות דף ג ע"ב אומרת כתוב אחד אומר חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך וכו'. ודוד מי הוה ידע פלגא דליליא אימת השתא משה רבינו לא הוה ידע, דכתיב בחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים, מאי בחצות אילימא דאמר ליה קודשא בריך הוא בחצות, מי איכא ספיקא קמי שמיא, אלא דאמר ליה (למחר) בחצות (כי השתא) ואתא איהו ואמר בחצות, אלמא מספקא ליה. ולכאורה היה אפשר לתרץ דחצות הוא רגע שאין לו שום משך כלל ואינה תופסת זמן, וע"כ לא שייך לומר בחצות, רק בחצות, ודוד ע"ה אמר חצות לילה אקום, ואת בחצות. וצ"ב למה לא תירצו כן.

שוב ראיתי ששכר נחלקו רבותינו אם חצות הלילה תופסת זמן או לא, דהגמ' בדר' ט. מביאה דרשת ראב"ע ואכלו את הבשר בלילה הזה רבי אלעזר בן עזריה אומר נאמר כאן בלילה הזה ונאמר להלן ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה מה להלן עד חצות אף כאן עד חצות. וקשה, דאם ילפינן ממכת בכורות, א"כ כמו שמכת בכורות היתה בחצות ממש ולא לפני אחרי, ה"ה הקרבן פסח יאכלו בחצות ממש ולא לפני אחרי, ומתריך הצ"ח שלא יתכן, דחצות היא רגע שאין לה משך זמן כלל, ולא שייך ברגע זו אכילה כלל, אפילו כל דהו.

אבל המעדני יו"ט סי' ט' אות א' תי' דברגע אחת אי אפשר לאכול הפסח, וא"כ סבר דאילו היה שייך לאכול בתוך רגע ניתן הדבר לעשותו, דחצות תופסת איזה רגע. ובשו"ת אבני נזר או"ח סי' שפ"א ביאר מכח קוש' הנ"ל שע"כ המצוה היא שבחצות הלילה כבר יהיה נאכל הפסח. וראיתי בקובץ קול התורה מאמרו של הרב י"צ שרייבר שליט"א שהקשה על האבנ"ז דכיון שחצות נקרא ההפסקה שבין שתי זמנים ואינה זמן לעצמה, ע"כ זה ודאי שקודם חצות לא הוכח הבכורות עדיין, ועדיין היו בכורי מצרים חיים וקיימים, ולמה שיהא נאכל קודם הזמן, ויותר משמע שמצות אכילת פסח היא אחרי חצות ולא קודם, וא"כ מהיכן למד ראב"ע שמצות פסח היא עד חצות.

אכן מלשונו של האבני נזר מבואר שסבר שחצות תופסת איזה רגע, ואף שמסבירא קשה להבין, הרי במעדני מלך מבואר הכי.

בס' ישועות מלכו בח"ב דף עד ע"ב הביא מהוה"ק פרשת בא דאותה הלילה שציאו ממצרים התחיל להעיר בחצי הלילה, והיה מאיר הלילה כאור היום בתקופת תמוז. ובחצות באותה לילה כבר היה אור בוקר. **ובשם הר"ר העשיל זצ"ל** מביאים סמך לדברי הוה"ק, דאיתא במדרש עה"פ ויקרא אלקים לאור יום ולא כתיב ולחשך קרא אלקים לילה, דאין הקב"ה מייחד שמו על הרעה, וכאן דכתיב ליל שימורים לה, ואין מייחד הש"ת שמו על לילה, ש"מ דהאי לילה נהיר כמו יום. עד כאן לשון המאמר.

וקצת קשה לי בקושיית המעדני יו"ט הנ"ל מדוע לא תירץ שכיון שמתחיל בחצות נמשך אכילתו כאילו הוא עדיין חצות. כעין שמצינו להבדיל ברגע באפו של הקב"ה, שאע"פ שכבר עבר, אבל מי שהתחיל לקלל לגביו כאילו נמשך האף עד שיגמור. וכדעת רבי אליהו בתוספות עבודה זרה דף ד: רגע כמימרא – וא"ת מה היה יכול (בלעם) לומר בשעה מועטת כזאת? ויש לומר היה אומר כלם, והקב"ה הפכו ואמר מלך, כדכתיב (במדבר כג) ותרועת מלך בו. ורבי אליהו היה מפרש שאין צריך רק להתחיל קללתו באותו רגע תדע שהיה רוצה להאריך בקללתו כדאיתא בחלק (סנהדרין דף קה:) ממברכותיו של אותו רשע אתה למה מה היה בלבו:

ולכאורה כך משמע קצת מדברי רבנו שאור חצות נשאר שתי שעות אע"פ שהיא הארת אור שמעל הזמן, אבל כיון שמאיר בתוך הזמן יש לו המשך, כמו אור הפסח שנשאר כל יום ט בניסן ורק בט"ז מתחיל ימי הספירה מכת הרשימו.